

Голас Радзімы

№ 28 (2170)
12 ліпеня 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Нават у наш нялёгкі час сацыяльных зрухаў, упадку ў эканоміцы, абвастрэння ўсіх грамадскіх праблем людзям, хоць эрэдку, патрэбна свята. Рэдкія мінуцы эмацыянальнага адпачынку, разняволення ламаюць перамагаць напружанне сучасных складаных будняў, вытрымліваць жыццёвыя выпрабаванні. Можна таму прыйшло ў адну з чэрвеньскіх нядзель добрае, гучнае свята ў невялікі Лепель на Віцебшчыне. І прычына адпаведная знайшлася — дзень нараджэння горада: 551 год — хіба не нагода! Выраслі — зрабілі. І загула цэнтральная плошча: натоўпы святочна апранутых людзей, на спецыяльна падрыхтаванай сцэне змяняюць адзін аднаго самадзейныя артысты. Крыху ўбаку раскінуўся кірмаш: на ім дэманстравалі, хто на што здатны, усе жадаючыя — ад вучняў сярэдніх школ да ўмельцаў мясцовых прадпрыемстваў. А гасцей святочна частавалі смажанай бульбай. Спакон веку бульба — першая яда на Беларусі. Наогул жыхарам Лепельшчыны ёсць што паказваць гасцям і чым ганарыцца. Адзін толькі Бярэзінскі біясферны запаведнік чаго каштуе. Без перабольшання можна сказаць, што гэта адно з самых прыгожых месцаў рэспублікі. Тут табе і зубры, і ласі, і кабаны, і казулі, мядзведзі, бабры, вавёркі, норкі — усіх і не пералічыць. Таму і турысты едуць на Лепельшчыну з задавальненнем. Гэта цудоўны край, тут шчырыя, працавітыя людзі.

НА ЗДЫМКАХ: у час свята горада ў Лепелі.

Фота С. КРЫЦКАГА.

УЕ З'ЕЗД

ДУЦЬ ВОСТРЫЯ ДЫСКУСІІ

Другога ліпеня 1990 года ў Маскве, у Крамлёўскім Палацы з'ездаў, адкрыўся і зараз працягвае работу XXVIII з'езд Камуністычнай партыі Саветскага Саюза. Атмасфера на ім дзелавая, без традыцыйнай параднасці. Акрамя дэлегатаў, на з'езд запрошаны 350 рабочых і сялян з усіх саюзных рэспублік, некаторыя партыйныя кіраўнікі, работнікі цэнтральных органаў, дзяржаўных і грамадскіх арганізацый.

З палітычнай справязчай ЦК КПСС выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС М. С. Гарбачоў. У дакладзе былі выдзелены тры асноўныя раздзелы: аб бягучым моманце; палітыка перабудовы; вопыт і перспектывы; партыя і перабудова. Докладчык так ацэньвае сітуацыю: або грамадства пойдзе ўперад па шляху пачатых глыбокіх пераўтварэнняў, і тады краіну чакае перспектыўная будучыня, або верх возьмуць контрперабудовачныя сілы, і тады яе чакаюць змрочныя часы. Грамадства знаходзіцца на галоўным перавале.

Крайне цяжкая спадчына, процідзейнае пераменаў з боку бюракратычнага слою ва ўпраўленчых структурах і сацыяльных сіл, якія з ім звязаны, — гэта было вызначана М. С. Гарбачовым сярод асноўных рыс, характэрных для сучаснага становішча ў перабудове.

Сярод іншага М. С. Гарбачоў самакрытычна прызнаў прамую адказнасць сённяшняга кіраўніцтва за абстаўтанне на слабым рынку, якое ўскладніла ўсю сітуацыю ў краіне. Ён зноў падкрэсліў неабходнасць радыкалізацыі эканамічнай рэфармы, фарміравання новай мадэлі эканомікі: шматукладнай, з разнастайнымі формамі ўласнасці і гаспадарання, сучаснай рыначнай інфраструктурай.

Калі гаварыць пра рэакцыю з'езда і наогул грамадства на доклад М. С. Гарбачова, то яна неадзначная, у нейкай часткі камуністаў выклікала шэраг крытычных заўваг.

Упершыню з асабістымі справязкамі на з'ездзе выступілі члены Палітбюро і сакратары ЦК КПСС.

На з'ездзе практычна вылучылася некалькі палітычных пляняў. Адна з іх «Дэмакратычная платформа» прасіла слова для садакліда, але большасцю галасоў просьба была з'ездом адхілена.

Значны паток крытыкі на з'ездзе з боку некаторых дэпутатаў выклікае вышэйшае палітычнае кіраўніцтва, у тым ліку і Генеральны сакратар. Пакуль яшчэ якіхсьці канчатковых дакументаў на з'ездзе не было прынята. Ідуць вострыя дыскусіі.

ТРЭЦЯГА ЛІПЕНЯ

ДЗЕНЬ ВЫЗВАЛЕННЯ

Ніякія палітычныя і эканамічныя буры, што праносіцца над нашай краінай, не прымусяць беларускі народ забыць аб велічх подзвігу і ахвяраў воінаў Саветскай Арміі і партызан, якія летам 1944 года вызвалілі рэспубліку ад гітлераўскай акупацыі. Спалены і разрабаваны фашыстамі Мінск быў вызвалены трэцяга ліпеня. З таго часу гэта дата ўрачыста святкуецца як Дзень вызвалення ўсёй Беларусі.

У гэты дзень у рэспубліцы прайшлі цырыманіальныя-рэквіемы на воінскіх могілках, ля брацкіх магіл тых, хто загінуў за Радзіму. Да падножжа шматлікіх помнікаў і абеліскаў ва ўсіх гарадах і вёсках рэспублікі ляглі кветкі і вянкы ад ветэранаў, моладзі, працоўных, грамадскіх арганізацый.

ПЕРАБУДОВА У ЭКАНОМІЦЫ

БІРЖА ПРАПАНОЎВАЕ АКЦЫІ

Пасля 60-гадовага перапынку аднаўляе работу ў Мінску фондавая біржа. У памяшканні адкрытага тут брокерскага прадстаўніцтва чэлябінскага кааператыўнага «Ротар-банка» дзелавыя людзі ўжо восенню тройчы ў месяц змогуць ажыццявіць куплю-продаж акцый.

У біржы багатая гісторыя. Пасля больш чым двухдэкадовага існавання яна спыніла дзейнасць у час першай сусветнай вайны і адраджалася ў 1921 годзе па ініцыятыве кааператараў. Але дзяржаўныя органы пастараліся паставіць біржу пад кантроль. Нестабільнае эканамічнае становішча ў краіне, якое асабліва абвастралася ў другой палове трыццаціх гадоў, зрабіла біржавое пасрэдніцтва нежыццяздольным. І ў лютым 1930-га арганізацыю вырашана было закрыць.

І вось — новае нараджэнне. Зрэшты, таварны дэфіцыт, недахоп кампетэнтных спецыялістаў і адсутнасць рынку каштоўных папер гавораць аб тым, што адраджэнне біржы будзе нялёгкім. Ускладняе становішча той факт, што выпушчаныя ў краіне акцыі ўзліваюць сабой толькі імяныя паперы, якія не могуць паступаць у продаж і, у адрозненне ад «сапраўдных», не даюць права ўласнасці. Таму на першым часе беларускія брокеры будуць распусціць дзяржаўныя аблігацыі і казначэйскія білеты.

Праўда, асобай радасці ў іх гэта не выклікае, таму што ў краіне падобныя паперы маюць фіксаваны працэнт, які не ўлічвае тэмпаў інфляцыі, і размясціць іх вельмі цяжка. «Новаспечаныя» біржанікі чакаюць перамен, разлічваючы на хут-

кі пераход да рыначных адносін, на з'яўленне закона аб каштоўных паперах. Паставіць справу «з галавы на ногі» дапаможа таксама магчымы ўдзел акцыянераў у кіраўніцтве прадпрыемствам.

РЫБАЦКІ ПРΟМЫСЕЛ

Новалукомская рыбная гаспадарка штогод рэалізуе сотні тысяч тон рыбы спажывцам. Каб уловы з года ў год не толькі трымаць на даволі высокім, стабільным узроўні, але і павялічваць, работнікі рыбгаса заклапочаны не толькі адловам, але і папаўненнем рыбнага пагалоўя. Каб не бяднела блакітная ніва, гадуецца пасадачны матэрыял сяголетак і двухлетак карпа, лясца, судака, шчупака і іншых парод. Прыкладна 40 мільёнаў лічынак папоўняць сажалкі рыбагадавальніка і мясцовых прыродных вадаёмаў. Амаль столькі ж рыбгас рэалізуе іншым гаспадаркам. **НА ЗДЫМКАХ:** лоўля рыбы ў возеры Лукомскім; кармленне рыбы ў садковай гаспадарцы камбіната.

ДЗЕЛАВОЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

ЗАВОД У СКЛАДЧЫНУ

Дагавор аб дзелавым супрацоўніцтве заключылі буйнейшая на Віцебшчыне будаўнічая арганізацыя — грэст «Віцебскаблсельбуд» і ВА «Наваполацкнафтааргсінтэз». На кааператыўных пачатках яны ўзводзяць у пасёлку Форынава завод па выпуску блок-цэгляў.

Партнёры заключылі выгадную здзелку з французскай фірмай «Дэмпер» і ўжо завяршаюць мантаж абсталявання ў вытворчых цэхах. Адсюль на будыляцоўкі штогод будзе пастаўляцца каля ста тысяч кубаметраў патрэбнай і вёсцы, і гораду прадукцыі. У пераліку на звыклых меркі гэта амаль 44 мільёны штук звычайнай цэгляў. Новае прадпрыемства будзе поўнаасца аўтаматызавана, і абслугоўваць яго зможа адзін спецыяліст.

ГРАМАДСКАЕ ЖЫЦЦЕ

АД ВЕД ДА ЭЙНШТЭЙНА

«Усведамленне прыгажосці выратуе свет» — па-новаму асэнсаваная Мікалаем Рэрыхам, гэтая ідэя стала праграмай для новай грамадскай арганізацыі — Беларускага рэспубліканскага фонду Рэрыху, якая нядаўна з'явілася ў рэспубліцы. Фонд будзе каардынаваць рэрыхавскі рух у рэспубліцы, прапагандаваць ідэі і погляды гэтай слаўнай сям'і, зоймецца выдавецкай дзейнасцю.

Арганізацыя ставіць перад сабой толькі асветніцкія і духоўныя задачы. Вось некаторыя з іх, зафіксаваныя ў праграме таварыства: адраджэнне маральных каштоўнасцей на падставе жывой этыкі, вывучэнне духоўных крыніц беларускай культуры...

— Асновы культуры і ўсіх сусветных рэлігій па сутнасці адзіныя, — гаворыць старшыня Беларускага рэспубліканскага фонду Рэрыху, пазт Алесь Разанаў. — Вывучэнне жывой этыкі (агніёга), што аб'ядноўвае старажытныя традыцыі вед і формулы Эйнштэйна, ставіць сваёй мэтай расшырыць чалавечую свядомасць, узняць яе на касмічны ўзровень. Дзейнасць новага таварыства будзе праходзіць нібыта на двух рознанакіраваных вектарах: адзін дапускае прапаганду ідэй Рэрыху, другі — самавыхаванне, калі чалавек ідзе ў глыбіні свайго сэрца і пераўтвараецца, стварае сябе нанова.

Першым значным мерапрыемствам, у якім фонд прыме ўдзел, будзе святкаванне юбілею вялікага славянскага асветніка Францыска Скарыны ў верасні гэтага года.

ДЛЯ ПЕШАХОДАУ

МУЗЫЧНАЕ

ПЕРАКРЫЖАВАННЕ

Першае музычнае перакрываўанне з'явілася ў адным з самых ажыўленых месцаў Слуцка — на вуліцы Леніна, насупраць кінатэатра «Цэнтральны». Пешаходам цяпер неабавязкова глядзець на светлае табло. Ідзі смела, калі іграе музыка. Асабліва задаволены навінкай людзі з дрэнным зрокам. Але прыемна пераходзіць пад музыку перакрываўанне і відучым.

Яшчэ адно такое перакрываўанне з'явіцца хутка ў цэнтры горада, насупраць самага вялікага ў Слуцку магазіна № 6. Перакрываўанне, якое «іграе», у Беларусі да гэтага часу было толькі ў Маладзечне. Няма сумненняў ў тым, што яны з'явіцца і на вуліцах іншых гарадоў. «Надзеінае перакрываўанне» — так ужо паспелі ахрысціць навінку ў Слуцку.

НА СЕСІІ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

РАЗГЛЯДАЕЦА ЧАРНОБЫЛЬСКАЯ ПРАБЛЕМА

Другі месяц працягвае сваю работу першая сесія Вярхоўнага Савета БССР дванацатага склікання. Быў ужо разгледжаны шэраг пытанняў парадку дня, выбраны шматлікія пастаянныя і часовыя камісіі Вярхоўнага Савета Беларусі. Сярод апошніх — камісіі па прывілеях; па аказанню садзейнічання незаконна рэпрэсаваным у гады сталінскага рэжыму; па ліквідацыі вынікаў чарнобыльскай катастрофы і іншых.

На сённяшні дзень цэнтральнай падзеяй у рабоце сесіі стаў разгляд чарнобыльскай праблемы. Напружаны абмеркаванні дэпутаты выехалі ў забруджаныя раёны рэспублікі, каб на свае вочы ўбачыць, якая там склалася сітуацыя, пагаварыць з жыхарамі вёсак, якім патрэбна тэрмінова дапамога. А ў тым, што дапамога павінна быць менавіта тэрміновай, неадкладнай, сёння, здаецца, у Беларусі ўжо нікога не трэба пераконваць. Але ва ўмовах цяжкага эканамічнага крызісу кожная акцыя па ліквідацыі вынікаў аварыі даецца асабліва цяжка: не стае грошай, катастрофічна не хапае будаўнічых матэрыялаў, рабочай сілы, медыкаментаў і адпаведнага медыцынскага абсталявання.

Прайшло чатыры гады пасля аварыі на ЧАЭС. Нельга сказаць, каб кіраўніцтвам рэспублікі нічога не прадпрымалася. Але пасля першага шоку 1986 года наступіла пэўнае зацішша, і цягнулася яно некалькі гадоў. Прычыны таго, мабыць, самыя розныя: і неастаноўлівасць урада і Вярхоўнага Савета Беларусі, і няўвага да чарнобыльскай праблемы саюзных ведамстваў, ад якіх залежыць вельмі многае, бо сама Беларусь з гэтай бядой, у якой яна аказалася бязвінай ахвярай, не справіцца. Але, здавалася б, бясконца цяжкім беларусаў нарэшце падышла да канца. Глядзець, як паціху гінуць ад радыяцыйнага забруджвання іх дзеці, яны больш не стануць. Мітын-гі, маніфестацыі, а часам і забастоўкі, як у Нароўлі і Гомелі, — сведчанне таму.

На сесіі пры разглядзе чарнобыльскага пытання выступіў намеснік кіраўніка ўрада А. Кічкайла, міністр аховы здароўя Беларусі Казлоў, акадэмік Я. Канапля, старшыня чарнобыльскай камісіі І. Смолья, іншыя дэпутаты, у тым ліку многія ад забруджаных раёнаў. Катэгарычна выказваліся патрабаванні неадкладна адсяліць людзей з тых месцаў, дзе лягла чорная пляма радыяцыі, спыніць вытворчасць сельскагаспадарчай прадукцыі на забруджанай тэрыторыі, бо і па сёння нават там, дзе нельга жыць, вырошчываецца зерне, вядзецца жывёлагадоўля. Каму есці потым той хлеб, мяса, малако? Забруджаныя радыёнуклідамі прадукты не возьмуць іншыя рэгіёны краіны, вернуць назад у Беларусь. Вось і распаўзаецца па тэрыторыі рэспублікі радыяцыйная зараза. Дэпутаты падкрэслівалі, што неабходна зрабіць больш жорсткімі дапушчальныя нормы на ўтрыманне радыяцыйных рэчываў у прадуктах харчавання. Дарчы, апошнімі днямі беларускія газеты апублікавалі гэтыя новыя нарматывы.

Вельмі балючай праблемай стала ўладкаванне перасяленцаў на новых месцах: не хапае для іх жылля. Вялікую заклапочанасць выклікае стан здароўя дзяцей, якія жывуць у зонах забруджвання, наогул усіх беларускіх дзяцей. Шмат чаго тут ужо ўпушчана, гаварылі дэпутаты, але далейшае прамаруджванне непазбежна прывядзе Беларусь да нацыянальнай катастрофы з незваротнымі вынікамі. Узнімалася і пытанне аб адказнасці кіраўніцтва рэспублікі за яго бяздзейнасць па ліквідацыі вынікаў аварыі на ЧАЭС. Былі пасланы тэлеграмы з просьбай прыехаць і прыняць удзел у сесіі М. Гарбачоў, М. Слюнькову, былому першаму сакратару ЦК КПБ, і Г. Таразевічу, былому старшыні Вярхоўнага Савета БССР, якія зараз працуюць у Маскве. М. С. Гарбачоў прыехаць не змог, але пазваніў і растлумачыў сітуацыю. М. Слюнькоў хварэе, Г. Таразевіч прыехаў, выступіў на сесіі, адказаў на шматлікія пытанні дэпутатаў. Трэба сказаць, што на трыбуне яму прыйшлося «не соладка»: заўвагі і меркаванні дэпутатаў часам былі вельмі вострымі. Ураду ж рэспублікі дэпутаты вынеслі нездавальняючую адзнаку за гэтую работу.

Зараз на сесіі абмяртваецца праект пастановы Вярхоўнага Савета БССР аб мерах па паскарэнню рэалізацыі Дзяржаўнай праграмы па ліквідацыі вынікаў катастрофы ў Чарнобылі.

ДУМКІ ПРА РОДНАЕ

РАЗВІТАННЕ З ВІШНЁЎКАЙ

Барвенні рыпачь, быццам крычаць, супраціўляюцца жалезнаму лому, што з усіх сіл намагаецца аддзяліць іх адно ад аднаго, якія за дзесяцігоддзі сталі адзіным цэлым. Не перадаць словамі жудасці таго скрыгату, што стаіць над яшчэ ўчора самай ціхай вулачкай. Гэта голас маёй радзімы, дзесяці хат, якія прастаялі тут па 50—60 гадоў. І спытайце ў любога карэннага жыхара Салігоршчыны, ці было ва ўсёй акрузе месца, прыгажэйшае за Вішнеўку, маленькую і па-вясковаму ўтульную. «Не было, — адкажа. — І ўжо не будзе».

У 1928 годзе паставіў тут першы будынак мой прадзед — Антось Вішнеўскі. Перабраўся сюды з Чыжэвіч з усёй сям'ёй — жонкай і сем'ярэй дзецьмі. Старэйшаму Якубу было 23 гады. У той час ён ужо настаўнічаў. Маёй бабулі — 16.

Зімавала ж сям'я Антося ўжо не адна. Непадалеку вырасла хата яго будучага зяця, майго дзеда Тодара. А на супраць — хата малодшага брата Антося — Ёсіпа Вішнеўскага. Два браты Шуневічы — Міхал і Павел — таксама паставілі тут свае хаціны. Ніякага архітэктара не было, а хаты будаваліся ў два рады, адна насупраць адной, хаця і не адначасова, і не ў парадку нумарацы. І атрымалася вуліца, уздоўж якой з абодвух бакоў пасадзілі маладыя вішні. Зазелянілі яны, кожную явную абсыпанна белым снегам квецені, штолета дорачы шчодры ўраджай. Гэтыя вішні ды яшчэ прозвішчы першых жыхароў і далі назву маленькаму, з дзесяці хат, паселішчу.

На ўсю акругу славіліся музыканты Вішнеўскія — браты Якуб, Пятрусь і Павел, без якіх не абходзілася ні адно вяселле ці свята. Так іх і звалі — музыкі Вішнеўскія.

Толькі сонейка садзілася, — раскаваюць старажылы, — іх музыка збірала моладзь на вятчоркі.

На многіх інструментах ігралі браты, але асабліва любілі скрыпку і кларнет.

А як гаравала я, што мой муж танцаваць не ўмее. Бо ж так любіла танцаваць, — гаварыла мне бабка Алена.

Мілая мая бабуля, каб ведала яна, колькі гора давядзецца яшчэ перажыць ёй за доўгае жыццё, то нязграбнасць яе Тодара ў танцах здалася б шчасцем...

У хуткім часе пакінулі бацькоўскі дом Якуб і Павел. Адзін — па размеркаванню, другі — следам за ім. Паехалі ў Тульскую вобласць. Але на радзіму браты наведваліся часта. А ў 37-м прыйшла ў дом Антося страшная вестка: абодвух яго сыноў — капельмайстра Якуба і Паўла, самага супрацоўніка НКВС, — рэпрэсавалі. У лісце Павел напісаў: «Не турбуйцеся, мы ні ў чым не вінаватыя. Хутка гэта непаразуменне высветліцца». Лістоў больш не было. Абодва браты згінулі назаўсёды. Хаця ў Вішнеўцы іх вельмі доўга яшчэ чакалі.

Пачалася вайна. І ў тую гаду пахавала мая бабуля дванаццацігадовага сына і сямігадовую дачку. А ў 45-м прыйшло пісьмо ад мужа з Усходняе Прусіі. Пісаў, што паранены ў галаву, але не цяжка... Праз месяц, 20 лютага, ён памёр у маскоўскім шпіталі, пакінуўшы траіх сірот. Старэйшай дачцэ, маёй маці, споўнілася толькі дзевяць год. Там жа, у Маскве, Тодара і пахавалі.

Так і засталася Алена ў трыццаць тры гады ўдавою,

хаця ўжо на маёй памяці прыходзілі да яе ў сваты. Гадвала дзяцей, унукаў, была лепшаю даяркаю на ферме. А яшчэ, як дэпутат мясцовага Савета і проста як чулая жанчына, дапамагала многім людзям.

...У маі таго ж 45-га атрымалі пісьмо ад Аркадзя — самага малодшага з братаў Вішнеўскіх. З радасцю пісаў ён, што ўжо відзён Берлін. А ў Дзень Перамогі ў сям'і і святкавалі, і гаравалі. Стагнала мая прабабка, крычала на ўсю ваколіцу, пакуль не ўпала ў непрытомнасці. У гэты дзень прыйшоў ліст ад аднапалчаніна Аркадзя, які паведамаў, што пахаваў ён свайго лепшага сябра ля чужога царквы, зусім блізка ад Берліна. Ішоў Аркадзю 23-ці год. І тыя, хто памятаў яго маладым і прыгожым, казалі мне, які сціплы і добразрычлівы быў гэты юнак...

Толькі Пятрусь, паранены, вярнуўся з тае вайны. І сёння згадваю, як цудоўна грала яго скрыпка, як бясконца адчайна і весела спявалі яе струны.

Глядзячы на мяне са старых фотаздымкаў бабулін муж і трое яе прыгожых братаў. Глядзячы, жалобай напайняючы маё сэрца, чацвёрта маіх дзядоў, якія дзядзямі ніколі не былі. І магілы іх вельмі далёка ад Вішнеўкі, ад гэтых прыгожых мясцін, з якіх пайшлі яны ў нябыт. А хутка і саму гэту вяселку напаткае небыццё...

...Які ж скрыгат стаіць над вуліцай. Жудасны. І я з дачушкай іду на яго, іду да цётчынай хаты. Сама цётка Тома сышла ў гэты дзень адсюль: «Хай робяць, што хочучы — не магу глядзець».

Дужыя хлапцы адрывалі страху. Цяжка адрывалі, яна ніяк не хацела падавацца. Адзін сказаў, паказаўшы ў наш бок: «Глядзі ты, плача». А другі дадаў: «Нічога, бывае і горшае». Усё гэта бяспрэчна. Але...

Зайшлі мы і на руіны хаты дзеда Ёсіпа — старыя, ужо нікому не патрэбныя рэчы, раскіданая печ і абсыпаная завяззю галіны яблынь, здаецца, са здзіўленнем глядзячы ў неіснуючыя вокны. І сцежачка. Раней — да парога. Цяпер — у нікуды...

А, напэўна, нямногія мае землякі ведаюць, што Салігорск пачынаўся менавіта адсюль, ад Вішнеўкі, і нават ад самага бабулінага агарода. Была яшчэ зусім малая, але добра памятаю вялікую брызентавую палатку, якая стала на месцы старога вакзала, якраз насупраць нашай хаты. Памятаю многіх незнаёмых людзей, якія заходзілі да нас, а некаторыя і жылі ў нашай хаце. Гэта былі першыя будаўнікі Салігорска. А яшчэ памятаю шырокае жытнёвае поле, якое пачыналася з узгорка, таксама адразу за нашым агародам (ад цяперашняй вуліцы Заслонава), і цягнулася амаль да самай рэчкі Случ.

Памятаю лес на месцы цяперашняй бальніцы, васьмай і дзевятай школ. Лісу, якая перабягала дарогу, калі мы ехалі да дзеда Юсціка. І могілкі на Юсцікавай гары, дзе пахаваны малодшы брат і сястра майго бацькі.

Але галоўны мой успамін — наша рэчка. Вузенькая, чыстая — кожная рыбіна відна ў глыбіні — то са спадзістымі пясчанымі, то з крутымі лясістымі берагамі, наша Случ. Мой тата раскаваў, якіх самоў лавілі яны тут у дзяцінстве. Самоў я не памя-

таю, а вось велізарных шчупакоў і ментузоў, пляскатых карасёў і лінёў, сярэбраных плотак і піскучых ужою прыносіў тата з рыбалкі.

Мне няпроста пісаць пра маю Случ, бо жыў я на вуліцы Набярэжнай ужо пятнаццаць гадоў і заняпад рэчкі ў поўным сэнсе гэтага слова адбываецца на маіх вачах. Ды і само слова «рэчка» неяк выпала з лексікону салігорцаў.

Я пытаю ў сваёй дачушкі-першакласніцы, якія рэкі яна ведае.

— Волга, Вісла, вадасховішча... — адказвае яна.

Я спыняю сваю разумніцу і кажу, што няма такой рэчкі — вадасховішча.

— Ты што, мамачка, у нас жа ў Салігорску ёсць.

— А рэчку Случ ты ведаеш?

— Случ? Не.

...Сёння я развітваюся з Вішнеўкай, а з рэчкай сваёй, якая стала амаль мёртвай зонай нашага горада (не загараюць, не купаюцца тут людзі, нават не кожныя рыба выжывае ў ёй), развіталіся мы ўжо даўно.

Да ўсяго прывыкаюць людзі. Калечаць прыроду — прывыкаюць і да гэтага. І як раней нельга было ўявіць сабе Салігорск без Случы, так і цяпер цяжка ўявіць, што калі-небудзь мы зноў зможам плаваць у нашай рэчцы. Прывыкну я і да таго, што няма ўжо Вішнеўкі. Але ўспамінам маім без гэтай хаты, што пабудоваў дзед, і той, старой, яшчэ прадзедавай, не будзе так утульна і прывольна ні на гэтым месцы, якое забудуецца вышыннымі дамамі, ні ў якім іншым...

Даўным-даўно адправіўся мой прадзед Антось ў Амерыку да свае малодшае сястры Марыі, якая яшчэ да рвалюцы паехала туды, выйшла замуж ды так і засталася назаўсёды. Хутка стаў ён клікаць да сябе і жонку з дзецьмі. А тая ніяк не магла рашыцца. Больш за год прайшло, і вярнуўся Антось на радзіму.

— Добра, Акулінка, у Амерыцы. Вельмі добра жыць там людзі. Але...

Але не змог пакінуць ён зямлю, дзе пахаваны яго продкі, дзе нарадзіліся дзеці. Вярнуўся. А гаспадарку сваю стараўся наладзіць так, як навучыўся там, за акіянам, як падказвала яму сялянская кемлівасць. Можна, і была б за ўсім гэтым будучыня, каб не тая «вялікая пераўтварэнні», што ішла ў той час у нашай краіне. Ды і сам Антось цудам уратаваўся ад сталінскіх рэпрэсій.

А можа і рэчку нашу збярэглі б сёння, і чыстае асяроддзе, і нават маленькую Вішнеўку, каб не тая «навацый», якія яшчэ да нядаўняга часу былі законам нашага жыцця. І чым хутчэй пазбавімся мы ад іх водгаласаў, чым хутчэй спынімся і перастанем жыць па інерцыі, чым хутчэй павернемся да патрэб кожнага асобнага чалавека, тым больш рэк і рачулак, Пясчанак, Пакровак і Вішневак застанецца жыць.

...Тры хаты засталася на Вішнеўцы. Бабуліна таксама яшчэ стаіць. Ніяк не хоча старая пераязджаць у гарадскую кватэру. Ніяк не можа развітацца з Вішнеўкай, з вішнямі, якія пасадзіла яшчэ ў маладосці. І перасяліцца ёй цяпер гэтак жа цяжка, як выраваць тыя старыя вішні з бацькоўскай зямлі, у якую так моцна ўраслі яны сваімі каранямі.

Яўгенія СТРАЦКЕВІЧ.

АКЦЫЯ «САЛІДАРНАСЦЬ З ДЗЕЦЬМІ ЧАРНОБЫЛЯ»

ПАВЕТРАНЫ МОСТ ДАПАМОГІ

Сёння, калі аб сапраўдных маштабах вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС для Беларусі стала вядома грамадскасці за мяжой, у адрас рэспубліканскага аддзялення Савецкага дзіцячага фонду імя У. І. Леніна паступаюць шматлікія прапановы дапамогі дзецям ад замежных фірм, арганізацый, нашых суайчыннікаў. Вельмі хочацца верыць, што паспяхова і плённай стане і буйнейшая Міжнародная акцыя «Салідарнасць з дзецьмі Чарнобыля». Арганізатары яе — Міжнароднае Бюро скаўтаў і Савецкі дзіцячы фонд пры пасрэдніцтве Пастаяннага прадстаўніцтва СССР пры ЮНЕСКА. Галоўная задача — аздараўленне, адпачынак дзяцей у летніх лагерах скаўтаў.

1235 юных пасланцоў Беларусі запрошаны ў 15 краін Заходняй Еўропы: Фінляндыю, Люксембург, Англію, Бельгію, Данію, Грэцыю, ФРГ, Нідэрланды, Кіпр... Днямі з аэрапорта «Мінск-2» авіялайнеры з дзецьмі вылятаюць у Францыю, Швейцарыю, Ірландыю. А першая група — сто хлопчыкаў і дзяўчынак з раёнаў павышанага радыяцыйнага ўзроўню Гомельскай вобласці ўжо ў Іспаніі і, хутчэй за ўсё, паспелі пазнаёміцца і пасябраваць з іспанскімі ровеснікамі.

Кошт адпачынку аднаго дзіцяці складзе 600 долараў. Але ўсе расходы ўзялі на сябе арганізатары акцыі. Дзіцячы фонд загадаў прыгожае адзенне, зручны спартыўны абутак, шапачкі з

эмблемай фонду, паклапаціўся, каб для падарункаў былі нацыянальныя сувеніры, значкі. У Іспаніі беларускія школьнікі сустрапаюцца са сваімі ровеснікамі. Мараць яны і навучыцца іспанскай мове (адно вельмі патрэбнае слова ўжо засвоілі: аміга — па-іспанску сябар).

Вядома, дзяцей, якія б жадалі адпачыць у замежных лагерах скаўтаў, намога больш, чым выдзелена пуцёвак. Таму Дзіцячы фонд аддае перавагу ў першую чаргу сацыяльна небароненай катэгорыі дзяцей з раёнаў з павышаным радыяцыйным узроўнем. Гэта выхаванцы дзіцячых дамоў і школ-інтэрнатаў, дзеці з малазбяспечаных, мнагадзетных і няпоўных сямей, хто жыве пад апекай.

У аэрапорце я пазнаёмілася з некаторымі дзецьмі, у кожнага з іх, на жаль, свае трагедыя. У Людзі Прусакавай з Калінкавіч, напрыклад, памерлі бацькі, жыве яна ў старой бабулі. У яе сяброўкі Наташы Грыц няма бацькі, мама адна выхоўвае чацвёрта дзяцей. Віця Церахаў не помніць бацькоў, даўно ў інтэрнаце.

Амаль для ўсіх гэтых дзяцей такая пазездка — першая ў жыцці. Няхай застануцца аб ёй самыя светлыя, цёплыя ўспаміны!

Людміла ГРАМОВІЧ,
рэфернт Беларускага
рэспубліканскага аддзялення
Савецкага дзіцячага фонду
імя У. І. Леніна.

НАПЕРАДЗЕ ШМАТПАРТЫЙНАСЦЬ?

Не зусім звычайныя падзеі адбываюцца на Беларусі: афіцыйна абвясцілі пра сябе некалькі новых палітычных партый.

Створаны ў Брэсце аргкамітэт Рэспубліканскай партыі Беларусі месяц назад зацвердзіў праекты статута і праграмы. Апошняе яго рашэнне — выходзіць за межы вобласці, ствараць партыю сапраўды рэспубліканскую, парламенцкага тыпу, рэальную палітычную сілу, абаліраючыся на падтрымку ўсіх слаёў насельніцтва Беларусі.

Акрэслена палітычная арыентацыя новага аб'яднання. Гэта адраджэнне свабоднай асобы як асновы грамадзянскага грамадства, стварэнне прававой, дэмакратычнай, самакіруючай дзяржавы. Адмова ад дыктатуры любога віду, любога класа, адмова ад манополіі на ўладу, ідэалогію якой-небудзь адной партыі, руху, арганізацыі. Члены партыі выступаюць за дэідэалагізацыю культуры, адвакацыі, сродкаў масавай інфармацыі, узброеных сіл, дзяржаўных выканаўчых органаў. У дзяржаўным ладзе галоўнае — суверэнітэт Беларусі, саюз з іншымі рэспублікамі павінен стаць не прымусовым, а эканамічнай і палітычнай патрэбай. Выхад жа з Саюза, калі такое здарыцца, будзе найцяжэйшым пакараннем.

У эканоміцы прапануецца свабоднае развіццё экалагічнай эканомікі пры розных формах уласнасці, рыначных адносін, свабодным прадпрыемствам, заахвочванні прыватнай ініцыятывы. Гэта з аднаго боку. З другога — дзяржаўная абарона сацыяльных правоў і забеспячэнне патрэб грамадзян рэспублікі. Чалавек павінен валодаць не толькі палітычнай, але і эканамічнай незалежнасцю, толькі на гэтай падставе можа быць пабудавана эканамічна незалежнае грамадства.

У Мінску прайшла ўстаноўчая канферэнцыя Нацыянальна-дэмакратычнай партыі Беларусі. Сваю задачу яна бачыць, па словах яе стваральнікаў, у тым, каб дабіцца сапраўднай палітычнай незалежнасці Беларусі, перастаўшы, нарэшце, няспынна азірацца на рашэнні Масквы. Стварэнне свабоднай эфектыўнай эканомікі. Галоўнае ж — адраджэнне беларускай нацыі, нацыянальнай самасвядомасці, адчування кожным чалавекам прыналежнасці да беларускага народа, а не проста насельніцтва тэрыторыі.

СТАРОНКИ МІНУЛАГА

ПАД ПАГРОЗАЙ
АГНЮ І МЯЧА

Кожны народ не без роду і плямя і мае Летапіс свой і гісторыі след на старонках.
М. Гусоўскі. «Песня пра зубра». 1523 г.

На векапомных скрыжжальных ратнай гісторыі беларускага народа нямала славытых перамог, пазначаных гетманскім талентам і шчодраракропленым самаахварнай крывёю мужных ваеўнікоў з-пад Дзвіны, Бярозы, Дняпра, Нёмана, Віллі, Шчыры, Свіслачы, Пцічы, Прыпяці, Струменя, Піны, Ясельды, Лясной і Буга. Нашым прашчурам, як ніводнаму, пэўна, народу, часта даводзілася мячом і тарчай бараніць родную зямлю ад сквалных на чужое, ненажэрных хціўцаў. Бараніць свой самаісты трыб жыцця, свае звычкі і традыцыі, сваё права на існаванне, права людзьмі звацца і быць роўнымі сярод роўных.

Ваўці гарт здабываўся цяжкім вопытам у шматлікіх пагранічных сутычках, пагонях (адсюль і наш герб), паходах, малых і вялікіх бітвах, сярод якіх прамяністымі зоркамі ў вянку вайсковай славы нязгасна ззяюць бітвы, а дакладней, пабоішчы пад Крутагор'ем і на Сіняй Вадзе, пад Грунвальдам і Хоцінам.

Але што мы пра іх ведаем? Пра адны — амаль нічога, акрамя голага факта і даты, пра другія — нават і не чулі.

Па ўсім белым свеце расцяршылася наша спадчына: што трапіла ў суседскія засякі і ўзбагаціла іх гісторыю і культуру, што мёртвым друзам лягла на замшлыя паліцы сцэрэнняў, недадзержных даследчыкам архіваў і «спецхранов», што беззавартна згінула ў польмі шматлікіх войнаў, а што занябана па сваёй недаравальнай абьякавасці, празмернай шчырасці і даверлівасці. «Пакуль царызм, — з горыччу і невымоўным болям пісаў У. Пашута, — шкамаў і калечыў Украіну, Беларусь, Літву і іншыя народы ў рэальным жыцці, гісторыкі рабілі тое самае з гісторыі гэтых народаў у сваіх працах». Тое самае, а ў асобных выпадках нават у большых маштабах, адбывалася і пасля рэвалюцыі. Імперская палітыка метраполіі ў адносінах да іншых народаў засталася нязменнай, адно толькі перааправулася ў тогу «пралетарскай інтэрнацыяналізацыі».

Праўда, ужо не пісалі адкрыта, што ў беларусаў «сардэчна-дапытлівы позірк велікаруса замяняўся тупым, баязлівым; замест адкрытасці характару — падазронасць і нелюдзімасць, замест велікарускай здольнасці да ўсяго і кемлівасці — гультайства і тупасць розуму». І гэта пісалася не ў гады сваёй старажытнасці, а ў пачатку нашага ХХ стагоддзя. Няцяжка зразумець, якое ўяўленне пра нашых землякоў фарміравалася ў моладзі. А калі ў гімназію трапляў наш брат-беларус, дык ён ад сваёй беларускасці адрышчываўся, як той чорт ад ладану. А каму, спытайцеся, ахвота хадзіць у дурнях? Быць ізгоём? Гэтак народ страчваў свой інтэлектуальны патэнцыял. Гэтай жа мзде служыла і фальсіфікацыя гісторыі, яе замоўчванне і скажэнне.

Як ні дзіўна, але падобныя сентэнцыі калі-нікалі можна сустраць і ў наш час. У 1982 годзе выдавецтва «Молодая гвардыя» стотысячным тыражом выпусціла ў свет кнігу дарэвалюцыйнага краязнаўцы С. Максімава «Куль хлеба». Кніжка цікавая, яе выданне не выклікае сумнення, але ў ёй ёсць моманты, якія ў абавязковым парадку неабходна было пракаментаваць, хоць бы ў падрадкавай зноскы. Аднак сваіх адносін да сумніўных і абражальных фактаў не выказалі ні аўтары прадмовы і заключнага артыкула, ні само выдавецтва. Так звычайна бывае, калі цалкам падзяляецца ўся

канцэпцыя кнігі або калі выдаўцы і рэцэнзенты не кампетэнтныя ў пытаннях, разглядаць якія ўзяліся. А выказванні С. Максімава аб Беларусі і беларусах не маглі не звярнуць увагі. Мяркуюце самі: «Ніякіх раместваў яны не ведаюць, ні да якіх пабочных промыслаў не прызвычаены: бедны народ!». Адным словам, дзікуны. Хто больш-менш знаёмы з гісторыяй, ведае, што да ўз'яднання Беларусі з Расійскай імперыяй у 1772—1795 гадах у гэтага беднага народа існавала больш як дзвесце рамесніцкіх прафесій. Многія рамествы, у тым ліку шмат якія віды мастацтва, на радзіму С. Максімава прынеслі менавіта беларусы.

Каб пераканацца ў гэтым, дастаткова зазірнуць у кнігу І. Забеліна «Домашний быт русских царей в XVI—XVII веках» (1918 год). Не хто іншы, як беларусы, стаяць ля вытокаў рус-

нізму, але тады яна не мела татальнага, усёаглынальнага характару. Аднак стыль і метадыка працы ў артадоксаў ад гісторыі нічым не розніцца. Аднолькавыя ў іх і мэты: адны абгрунтавалі, да прыкладу, тэзіс «адзінай рускай народнасці», які і цяпер сёй-той перацірае спаракхелымі сківіцамі, другія да хрыпаты даводзілі пра «гістарычна абумоўленае ўтварэнне адзінай этнічнай супольнасці — савецкага народа», атрымаўшага ў народзе назву «гома савецікум». Усе гэтыя «тэарэтычныя пастулаты» ўтрымлівалі палітычныя памкненні кіруючых колаў і грунтаваліся, як паказала гісторыя, не на аб'ектыўных жыццёвых рэаліях, а на свядомым скажэнні праўды, на руйнаванні народных звычаяў і традыцый, на выкараненні душы народа — яго роднай мовы, выгнанні яе са школы, справядлівасці, рэлігіі і навукі. Бо толькі

гутнай феадальнай дзяржавай сцэпнякоў, засталася вольнай. Крутагор'е спыніла агрэсію татар на захад і тым выратавала шмат якіх еўрапейскія народы ад страшэннай навалы.

Пра маштабы пабоішча на Сіняй Вадзе, дзе ў 1362 годзе вялікі князь Альгерд дашчэнтну разбіў полчышчы ханаў Катлубая, Кацібея, Бекера і солтана Дзімітра, можна меркаваць па скупому летапісному запісу: «Трупамі, таксама татарскімі, палі і рэкі завалены былі». Перамога на Сіняй Вадзе задаўга да сечы на полі Куліковым, дзе, прынамсі, чынны ўдзел прымаў і беларускія палкі, прынесла вызваленне ўкраінскім землям, у тым ліку і Кіеву, «маці гарадоў рускіх». Валын, Падолле, сцяпная Украіна на абшары аж да Крыма і вытокаў Дона назаўжды пазбавіліся ад ардынскай няволі. Упершыню на гістарычным небасхіле засвяціўся

бітых народаў Асманскай Порты.

Але самае адметнае месца на старонках гісторыі беларускага народа займае Грунвальдская бітва, што 580 гадоў назад адбылася на Мазурскім Паазер'і цяперашняга Альштынскага ваяводства Польскай Рэспублікі. Тут 15 ліпеня 1410 года на акіямаванай лясамі і балотамі невялікай памерам гарбацістай прасторы паміж вёскамі Грунвальд, Таненберг, Ладвігова і Ульянава саюзная армія Вялікага княства Літоўскага і Польшчы ўшчэнт здратавала войска Тэўтонскага ордэна, вайсковадухоўнай дзяржавы нямецкіх рыцараў. Каб у поўнай меры ўсвядоміць велічнасць подзвігу нашых гераічных прашчурцаў, якія без вагання і роздуму клялі жыцці на святы алтар Бацькаўшчыны, і глыбей спэцыфічна гістарычнае значэнне Грунвальда, неабходна хоць бы схематычна акрэсліць асноўныя падзеі, што папярэднічалі генеральнай бітве Вялікай вайны (1409—1411 гадоў).

У пачатку XIII стагоддзя над заходнімі межамі Вялікага княства Літоўскага, аснову якога складалі этнічна беларускія землі, навісла завесная хмара смяротнай небяспекі. Усё пачалося з тэрытарыяльнага апетыту на чужое Конрада Мазавецкага. У 1226 годзе па запрашэнню непрыдбачлівага князя на Хельмскай зямлі атабарыўся Ордэн Найсвяцейшай панны Марыі, больш вядомы як ордэн крыжакоў. Сквапнасць памуціла розум Конрада, і ён спадзяваўся прыбраць да сваіх рук зямлю балцкага племені прусаў пры дапамозе шчодрых на салодкія абяцанні чужынцаў. Аднак крыжакі не збіраліся цягаць з агню каштаны для праставатага ляха. Яны загадзя заручыліся пісьмовай згодай імператара Фрыдрыха II на асабістае валаданне захопленымі тэрыторыямі ляхінаў-прусаў. Больш таго, крыжакі з цягам часу адарвалі ад уладанняў Конрада Мазавецкага Памор'е і прымуцілі яго аддаць ім назаўжды Хельмскую зямлю, якая па папярэдняй дамоўленасці была перададзена ордэну толькі на 20 гадоў. Пагонішча за чужым — страціш сваё. Гэтак якраз сталася з няўдалым мазавецкім палітыкам. Да ўсяго ён трапіў у мулкую пятлю залежнасці ад крыжакоў, крывадушша якіх, прыкрытае святым крыжам, не ведала межаў. Больш таго, ён і яго спадкаемцы неаднойчы вымушаны былі выступаць на баку ордэна супраць сваіх супляменнікаў. Умацаваўшыся, ордэн скіраваў вастрыё сваёй захопніцкай палітыкі супраць суседзяў, у першую чаргу супраць Вялікага княства Літоўскага і Польшчы.

Асабліва ўзрасла пагроза пасля заснавання ў 1237 годзе Тэўтонскага ордэна, які ўзнік у выніку аб'яднання з разбітым войскам Вялікага княства Літоўскага ў 1236 годзе ордэнам Братоў хрыстовага вайства, створанага яшчэ ў 1209—1209 гадах з ініцыятывы таго ж Конрада Мазавецкага. Гэты ордэн з гаспадары ў польскім горадзе Добжынь па вывае чырвонага мяча на белым плашчы больш вядомы як ордэн мечаносцаў (арганізацыйная структура і дух якога надзвычай падабаліся прамудраму бацьку і настаўніку ўсіх народаў).

Адначасова, у тым жа 1237 годзе, пад эгідай тэўтонцаў у Прыбалтыцы ўзнік яшчэ адзін фарпост нямецкай агрэсіі на Усход — Лівонскі ордэн, які амаль адразу ж, як толькі аперыўся, распачаў барацьбу з Полацкім княствам.

Беларусы і літоўцы мусілі бараніцца і з кожным годам аб'явіць шматлікія спусташальныя напады з Прусіі і Лівоніі. Бараніліся і амаль заўсёды дэвалі пагоні для адбіцця палонных і лупу, хадзілі ў рэйды помсты ў глыб тэрыторыі грабежнікаў.

Станіслаў ЦЯРОХІН.
(Працяг будзе).

СЛАВУТЫЯ АДВАГАЙ
НА ВАЙНЕ

Сёлета спаўняецца 580 гадоў адной з найвялікшых бітваў у свеце — Грунвальдскай. Гэтай падзеі прысвечана кніжка С. Цярохіна «Славутыя адвагай на вайне», якая хутка выйдзе ў «Бібліятэцы «Голасу Радзімы».

Час наш адметны тым, што мы маем жаданне і магчымасць азірнуцца на сваё мінулае,

запоўніць «белыя плямы» ў гісторыі, па-новаму асэнсаваць, здавалася б, даўно вядомыя прапісныя ісціны. Аўтар кніжкі на падставе новых крыніц, уважліва ўчытаўшыся ў іх, расказвае пра ўклад беларускіх палкоў у перамогу над крыжакімі пад Грунвальдам. Сёння мы пачынаем друкаваць урыўкі з твора С. Цярохіна.

кага кнігадрукавання. У заснаванай Іганам Місінгеймам Бокбіндзерам, майстрам Гансам першай маскоўскай друкарні працавалі дыякан Іван Фёдарцаў і Пётра Мсціславец, абодва, дарэчы, выхадцы з Беларусі. Высокі аўтарытэт беларускія майстры мелі ў галіне вытворчасці зброі. З кнігі А. Віктарава «Описание записных книг и бумаг старинных дворцовых приказов» даведваемся, што ў XVIII стагоддзі маскоўскі ўрад запрашаў беларускіх броннікаў са Шклова, Магілёва, Барысава, Мінска і іншых гарадоў для арганізацыі вытворчасці агнястрэльнай зброі. Дарэчы, сучасная маскоўская вуліца Малая Бронная мае беларускае паходжанне. Цікава: высокі прафесійны цэнз беларускіх рамеснікаў традыцыйна ўтрымліваўся ў Расіі на працягу некалькіх стагоддзяў. Адным з апошніх выяўленняў яго на практыцы з'яўляецца будаўніцтва ў 1924 годзе маўзалея У. І. Леніна майстрамі з вёскі Грабаўка Гомельскай вобласці.

Парадаксальная з'ява: да рэвалюцыі і ў першыя гады Савецкай улады, прыкладна пры жыцці У. І. Леніна, прагрэсіўныя даследчыкі ў адрозненне ад афіцыйных гісторыкаў сталінска-брэжнеўскага перыяду мелі значна большую магчымасць выказаць свае думкі і аб'ектыўна асвятляць мінулае. Возьмем таго ж С. Максімава. У якасці эпіграфа да аднаго з раздзелаў нарыса «Белорусская Смоленщина с соседями», змешчанага ў тэцім томе «Живописной России», ён спекальна, без агляды на цензуру, ужывае з памятай «Гавораць беларусы» наступную прымаўку: «Ад чорта адрысціцца, а ад маскаля не адмоліцца: ад маскаля полы ўржэ ды ўцякай». З фальклору, як і з песні, слова не выкінеш. Але быў час, была эпоха, калі жывое цела народнай творчасці крыжавалі ўздоўж і ўпоперак, а фальклорыстаў у лепшым выпадку адпраўлялі ў шматгадовыя экспедыцыі без права перапіскі.

Афіцыйная гістарыяграфія існавала не толькі ў гады адміністрацыйна-бюракратычнай дыктатуры, паспяхова працівала яна і да рэвалюцыі, паласлухмяна абслугоўваючы палітыку вялікадзяржаўнага шві-

бязродных Іванаў, адарваных ад родных каранёў, ад інтарэсаў і патрэб сваіх вёсак, мястэчак, гарадоў, манкуртамі, як называюць іх у Кіргізіі, могуць папіхаць па сваёй прыхатліваці людзі выпадковыя і прыблудныя. Атрочаны нацыянальным нігілізмам чалавек не вырве, падобна легендарнаму Данка, сэрца са сваіх грудзей, каб асвятліць дарогу сваім блізім.

Ганебную ролю ў нішчэнні нацыянальнай культуры адыгралі свае янычары, прырэзаныя з трыццаці сэрбанаімаў і кішэнні замест сумлення ў душы. Але праўду не засланыць аслінымі вушамі, якімі б доўгімі яны ні былі. Народ кажа: «Праўда не цяля—знойдзе круццяля». І гэта сапраўды так. Яна, як мы бачым, бы тая кволая сцяблінка асфальт, прабівае закарэлае шкарлупіне дэмагогіі і адкрытай мані і прагна цягнецца да святла. І прарок сказаў: «Нічога няма тайнага, каб не стала яўным». Так яно і ёсць. Гэтак неўзабаве станецца і з усёй нашай, закутай у ланцугі забароны, слаўнай гісторыі, у тым ліку і вайсковай. І народ даведаецца, дзе, калі і чаму нашы дзяды і прадеды садзіліся на каня і ўзімалі меч.

Гістарычнае значэнне бітваў пад Крутагор'ем, на Сіняй Вадзе, пад Грунвальдам і Хоцінам і шмат іншых далёка перавышае нацыянальны інтарэсы беларусаў як асобнай этнічнай супольнасці, якая дбае выключна толькі пра сябе. У кожнай з іх, як правіла, вырашаўся лёс і права на далейшае існаванне суседніх народаў. У першую чаргу — украінцаў, літоўцаў, палякаў, а калі браць пад увагу і больш аддалены час, дык і еўрапейскіх народаў. Каб не быць галаслоўным, коратка, літаральна кантурна, акрэслім месца кожнай з іх у гісторыі Бацькаўшчыны, а ўжо затым павядзём гаворку пра Грунвальд.

1249 год. Бітва пад вёскай Крутагор'е (цяперашні горад Дзяржынск Мінскай вобласці). У выніку вынішчальнага разгрому арды хана Кайдана Беларусаў у адрозненне ад іншых усходнеславянскіх земляў, уключаных сілай татара-мангольскай зброі ў так званы Урускі ўлус Залатой Арды, ма-

прамень надзеі выгнання Арды з астатніх усходнеславянскіх княстваў.

Пад харугвамі з выявай слаўтай Пагоні мужна змагаліся беларускія палкі ў 1621 годзе пад Хоцінам, на стромкіх берагах хуткаплыннага Днястра. Вызначальная асаблівасць Хоцінскай бітвы — трыумф вайсковага майстэрства над большай у некалькі разоў сілай. Асманская Порта: войска — 200 тысяч, артылерыя — 260 гармат. Армія Польшчы і Вялікага княства Літоўскага: войска — 80 тысяч і 61 гармата. У Асмана II не было нават ценю сумнення ў зыходзе бітвы. Камандуючы каронным і веліканяжэцкім войскамі вялікі гетман Я. Хадкевіч, слаўты пераможца шведскай бітвы ў 1605 годзе пад Кірхгольмам у 1605 годзе, разумеў, на чым баку будзе перамога ў прамым сутыкненні з праціўнікам. Сітуацыя, да ўсяго, ускладнялася арганізацыйнымі недахопамі, у прыватнасці, маруднасцю канцэнтрацыі войска. Усё гэта дужа непакоіла гетмана. Ён з трывогай пісаў Л. Сапегу, канцлеру Вялікага княства Літоўскага: «Калі гэтак справы ідуць спачатку, дык што будзе далей?».

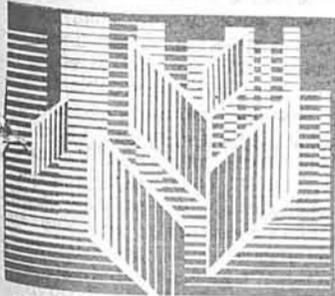
Улічваючы рэальнае становішча, Хадкевіч абраў тактыку актыўнай абароны і загадаў «абстрэльваць ворага і адбіваць яго атакі». Адначасова вымотваў праціўніка раптоўнымі нападамі і сутычкамі. Як паказалі далейшыя падзеі, Хадкевіч і тут, пад Хоцінам, бліскава пацвердзіў сваё рэзнае таленавітага военачальніка XVII стагоддзя. У рэалізацыі задумы галоўнакамандуючага выдатную ролю адыгралі казацкія загоны Сагайдачнага.

У выніку пыхлівая мара самаўпэўненага Асмана II забавіліць Беларусь, Украіну і Польшчу развясцела, як лёгкі ранішні туман. Султан з недабітай часткай войска ўцёк у Стамбул, дзе неўзабаве абураны ганебным паражэннем пад Хоцінам янычары схвалілі свайго ячэй ўчора бясконца магутнага валадара і пасля публічнага зняслаўлення жорстка пакаралі смерцю. Пад Хоцінам захлынулася далейшая экспансія турак на славянскія землі, пачаўся незваротны заняпад дагэтуль магутнай і бязлітаснай да пад-

ИЗДАНИЯ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»

Галина Евдокимова

«РУССКИЙ ГОЛОС» В АМЕРИКЕ

Эту газету можно купить в киосках Минска. Поскольку у нас она продается с недавних пор, для большинства читателей — это и заморская экзотика, и загадка: что за интересное издание? Почему в Америке — и «Русский голос»? На эти вопросы ответит брошюра Галины Евдокимовой «Русский голос» в Америке», пополнившая «Библиотечку газеты «Голас Радзімы». Правда, те, кто постоянно читает нашу газету, уже могли составить себе представление о «Русском голосе»: многие разделили брошюры публиковались в «Голасе Радзімы».

И все же напомним: «Русский голос» выходит с 1 февраля 1917 года. Так что жизнь у него долгая, возраст почтенный, история богата примечательными событиями.

За рубежом выходит немало эмигрантских изданий, в их числе и «Русский голос». При разности, даже диаметральной противоположности направлений у всех у них есть одно общее — они возникли в результате естественной потребности тех или иных слоев эмиграции иметь свое издание. «Русский голос» основала группа энергичных, инициативных людей, выходцев из России, Белоруссии, Украины. Это были представители трудовой и политической эмиграции конца XIX — начала XX веков, осознавшие необходимость иметь свою газету как объединяющее, организующее начало.

Эмигранты, ехавшие в Америку с надеждой заработать и вернуться домой с деньгами, чтобы зажить в достатке, оказались в невероятно трудных условиях: без знания языка, без определенной профессии — были запуганными и потерянными в чужой стране, частенько утратившими всякую надежду достичь поставленной цели. Как пишет автор, им нужен был верный советчик, друг, помощник. Таким советчиком, помощником и другом стал «Русский голос».

Он раньше других вставал на защиту интересов широких масс, чутко отзывался на нужды наших соотечественников, разбросанных по всем уголкам Соединенных Штатов Америки.

Г. Евдокимова собрала богатый материал, который дает возможность читателю проследить историю газеты от ее первых шагов до наших дней. Вслед за автором мы как бы листаем пожелтевшие подшивки «Русского голоса» и видим, чем жили в Америке наши соотечественники эти семьдесят с лишним лет. А жили они

тем же, чем жила их Родина, их народ. Они восторженно встретили весть об Октябрьской революции, наивно, но искренне веря, что она исполнит вековую мечту людей о равенстве социальном и политическом, братстве тружеников, даст истинную свободу. Они искренне радовались, что крестьяне получили землю, и спешили на помощь, собирая средства и закупая на них сельскохозяйственную технику для Советской страны. Они спешили сами на помощь, уезжая организованно на Родину и не зная, что большинство из них будет испытывать «радость свободы» за колючей проволокой сталинских концлагерей.

«Русский голос» много сделал для того, чтобы вместе со всей американской передовой общественностью добиться признания Соединенными Штатами Америки Советского Союза. Велики его заслуги и в организации комитетов помощи Родине в годы Великой Отечественной войны. По его призыву наши земляки собирали средства в помощь советскому фронту. И они, зарубежные наши соотечественники, как могли, приближали великий день Победы.

Рассказывая о «Русском голосе», автор довольно часто влетает в его историю белорусские имена. И это не случайно, потому что история газеты тесно связана с историей белорусской эмиграции. «Сотни, тысячи наших земляков», пишет автор, — в силу самых разных обстоятельств оказавшись на американском континенте, связали свои судьбы с русско-американским прогрессивным движением. Наши соотечественники-белорусы никогда не стояли врозь со своими братьями украинцами и русскими, представителями других национальностей, разделяли с ними беды и радости... Белорусы были в числе тех, кто создавал, кто морально и материально поддерживал «Русский голос». Дмитрий Казушик, Константин Радзи, Владимир Минкевич, Александр Смолей, Еквтерина Титен, Федор и Ольга Климовичи, Софья Маринич — имена этих выходцев из Белоруссии — да разве только этих! — их благородные деяния сохранили для нас номера «Русского голоса».

Одна из важнейших акций, о которой широко писал «Русский голос» и инициатором которой был Владимир Минкевич и другие выходцы из Белоруссии, стал «Культурный проект Арров-парка». По этому проекту под Нью-Йорком рядом с памятниками А. Пушкину, Т. Шевченко, У. Уитмену был установлен бюст Янки Купалы.

Один из самых трогательных разделов брошюры — «У блокадного костра». Автор рассказывает здесь о двух братьях — Александре Смолее и Павле Дудко. Им, жившим на разных континентах, найти друг друга помог «Русский голос».

Газета и по сей день выходит в Нью-Йорке. Выходит благодаря поддержке наших соотечественников, на их трудовые доллары и центы. Выходит, потому что она им нужна как добрый советчик, помощник и верный старый друг.

В. КРАСЛАВСКИЙ.

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГОРОСКОП

ЧТО СУЛЯТ ЗВЕЗДЫ ЛИТВЕ?

Маленькая Литва, оказавшаяся внезапно большой проблемой для правительства СССР, поставила в весьма непростую ситуацию не только себя, но и весь западный мир. И США, и европейские страны оказались перед нелегким выбором — либо признание и помощь непокорной Литве, либо дальнейшая поддержка Горбачева в его политике демократических перемен, вызвавшей коренные преобразования как в СССР, так и во всей Восточной Европе.

Как будут развиваться события? Политологи высказывают разные варианты, все сходные в одном, — это путь длительных взаимных уступок.

Ну а как видят ситуацию люди, далекие от политики? Об этом — беседа обозревателя АПН Владимира КЮЧАРЬЯНЦА с членом Совета межрегиональной федерации астрологов Михаилом ЛЕВИНЫМ.

— Отвыкнув за десятилетия верить официальным прогнозам и обещаниям благополучия «в самом ближайшем будущем», люди и у нас в стране начали наконец обращаться к астрологии, ища в ней возможные указания на перемены к лучшему. Но если личные гороскопы стали уже почти привычным явлением, то астрологические прогнозы исторических событий или судеб целой страны представляются, на мой взгляд, довольно странным явлением. Хотя, конечно же, все мы помним о поразительных пророчествах Нострадамуса, но это ведь, скорее, феномен проскопии, нежели астрологии. Вы действительно полагаете, что есть связь между расположением светил и грядущими историческими событиями?

— Конечно. Такие прогнозы — компетенция особой области знания — мунданной (мировой) астрологии, которая изучает влияние космоса на историю. В отличие от астрологии личности, где момент начала — а это момент рождения человека — можно определить точно, в мунданной астрологии точка отсчета известна не всегда. И все же, если мы хотим узнать, как дальше будут развиваться события в Литве, следует обратиться к истокам ее возникновения. Скажем, к образованию в 1240 году Великого княжества Литовского. Можно ограничиться более простой задачей — судьбой Советской Литвы. Наконец, судьбой нового политического образования на территории Литвы — насколько оно прочно, удастся ли ему оформиться в самостоятельное государство, обрести политическую стабильность и т. д.

— Итак, если дата рождения государства определяет его дальнейшую судьбу с точки зрения астрологов, то чем примечательны 21 июня 1940 года (установление Советской власти в Литве) и 3 августа 1940 года (вхождение Литвы в состав СССР)?

— На мунданной карте 21 июля 1940 года наиболее активные сочетания — соединение трех планет на границе знаков Рака и Льва, соединение Сатурна и Юпитера в середине Тельца и тригональный аспект (дуга в 160 градусов) между Ураном и Нептуном. И все это — при убывающей Луне.

Последнее особенно важно: по астрологическим представлениям, все, что возникает при убывающей Луне, неустойчиво и живет недолго, конечно, по историческим меркам. Соединение Сатурна и Юпитера также порождает неустойчивость, напряженное стремление к смене формы. Тригональный аспект между Ураном и Нептуном создает иллюзию стабильности, но именно движение этих планет и вызовет распад формы в будущем.

Что касается карты, построенной на день присоединения Литвы к СССР, то здесь положение высших планет почти не отличается от предыдущей. Сблизившиеся Юпи-

тер и Сатурн лишь усилили конфликт. А соединившаяся с Плутоном Луна породила крайне напряженные формы взаимодействия.

— Чем примечательна нынешняя астрологическая ситуация?

— В мае Уран и Нептун образовали соединение в знаке Козерога. Такое происходит редко — раз в 170 лет и длится около 5 лет. В истории России взаимодействие этих двух планет проявляется очень ярко и оказывает на ее государственные формы разрушающее влияние.

Сейчас, на границе эры Водолея, влияние Урана — реформаторское и дестабилизирующее — резко усилилось. Так что «подарок» 1940 года, который Советский Союз получил в виде Литвы, оказался троянским коном. В мае Уран и Нептун несколько отошли друг от друга, так что следует ожидать ослабления центробежных сил в политической жизни страны, но в декабре они вновь соединятся и будут неразлучны до начала 1996 года. Их взаимодействие преобразует все политические структуры страны, произойдет переход от жестко централизованной консервативной замкнутой системы (СССР родился под знаком Козерога) к открытым демократическим формам. Кульминация событий придется на 1993 год. Это и будет моментом полного отсоединения Литвы, которое завершится к 1996 году.

— Ну а какова мунданная карта на 11 марта сего года — день, когда Литва объявила о своей независимости?

— Март, особенно его первая половина — от мартовских календ до мартовских ид (с 1 по 15) — один из наиболее насыщенных месяцев в русской истории. Вся наша историческая хроника показывает, что многие мартовские даты связаны с демократизацией страны — это и манифесты царей о вольности дворянской, крестьянской, и отречение Николая II; и конец эры террора со смертью Сталина; избрание Горбачева Генеральным секретарем КПСС... На март пришлась и попытка Литвы отделиться от СССР. Но так как произошло это при убывающей Луне, действие, сильное вначале, несколько пойдет на убыль. Впрочем, ненадолго. Формирующееся противостояние Юпитера и Урана ведет к усилению конфликта. В июне это выразилось в очередном обострении межнациональных конфликтов как в зоне Прибалтики, так и на Кавказе и в Средней Азии. И, наконец, пройдя противостояние с Сатурном, Юпитер начнет разряжать весь тот заряд, который был заложен в их соединении в момент вхождения Литвы. Процесс отделения будет приторможен. Литва будет вынуждена пойти на уступки.

— Похоже, однако, что Юпитер работает на Москву?

— Не обольщайтесь. В конце августа он войдет в созвездие Льва и движение за независимость активизируется. Весной следующего года в противостоянии Сатурн будет слабее Юпитера, так что процесс пойдет по нарастающей.

— Когда же ситуация станет наиболее критической?

— В ноябре 1991 года и в июле 1992 года центра может возникнуть острое искушение решить все проблемы, введя в Литву войска. Эти две даты и будут критическими точками выбора. Если искушение удастся избежать, возникнет новая общность западноевропейского типа. Если же нет, ситуация притормозится на 1-2 года, но последствия будут много хуже.

— Останется ли отделившаяся Литва в своих нынешних границах?

— Часть литовской территории отойдет к Союзу, но Вильнюсская область останется в Литве.

НА ПРИЕМ К СТОМАТОЛОГУ — ОДИН РАЗ

Не только предчувствие боли останавливает людей у дверей стоматологического кабинета. Нехватка лекарственных препаратов, отсталая материальная база, низкое качество сырья для изготовления пломбировочных средств долгое время делали мечту о белоснежной улыбке далекой и даже несбыточной. Создание совместного советско-американского пред-

приятия «Стомадент» обещает ускорить решение проблемы.

Учредителями этого предприятия стали Всесоюзное научно-производственное объединение «Стоматология», включающее Центральный научно-исследовательский институт стоматологии, стоматологический научно-исследовательский институт в Одессе, завод по производству стоматологических материалов

в Харькове, ряд филиалов в других городах. С американской стороны в совместном предприятии участвует одна из крупнейших в области стоматологии фирма «Дентсплай».

— В фирме «Дентсплай» нас привлекли ее специализация на производстве пломбировочных средств, огромный опыт в создании совместных предприятий, высокая эффективность

выпускаемых средств, — объясняет выбор партнера профессор В. Леонтьев, возглавляющий ЦНИИ стоматологии.

Основной задачей совместного предприятия является производство новых высокопрочных композитных материалов, в том числе отверждаемых с помощью света. Применение таких материалов позволит многократно повысить эффективность лечения и создать возможность для советских стоматологов больше времени уделять профилактике, перво-

начальному пломбированию и консультированию.

Новые материалы будут изготавливаться на американском оборудовании и на первом этапе из американского сырья. Специалисты «Дентсплай» берут на себя и обучение советских специалистов.

Затраты на производство композитных пломбировочных материалов окупятся в течение нескольких лет. Первая партия должна быть выпущена уже в 1990 году.

Станислав РОМАСЕВИЧ, (АПН)

ГОСЦЬ БЕЛАРУСІ—ТАНЦАВАЛЬНЫ ГУРТОК «ВАСІЛЁК» З АМЕРЫКІ

МАЛІТВА ЗА ЗЯМЛЮ ПРОДКАЎ

Мы паведамлялі ўжо, што па запрашэнню таварыства «Радзіма» ў Беларусь прыехаў танцавальны гурток «Васілёк» са Злучаных Штатаў Амерыкі. З 20 па 30 чэрвеня нашы суайчыннікі наведалі Мінск, Гродна, Вільнюс, Полацк, пабывалі на экскурсіях, далі некалькі дабрачынных канцэртаў разам з Беларускай дзяржаўным ансамблем народнай музыкі «Жывіца», перадалі больш чым 400 кілаграмаў медыкаментаў для лячэння дзяцей, якія пацярпелі ад чарнобыльскай аварыі.

Пачынаем публікацыю матэрыялаў аб знаходжанні «Васілёк» на зямлі бацькоў.

манілі, заспрачаліся ў аўтобусе, пасыпаліся пытанні. А між тым аўтобус каціўся па сталічных вуліцах, і перад вачамі адкрывалася панарама сучаснага шматпавярховага горада.

— Гэта праўда, што Менск быў зруйнаваны фашыстамі ў час вайны, і таму тут незашмат

німі пакаленнямі, і да песень, пакінутых імі. Не скажаш жа, нібыта ва ўсім вінаватая камандна-бюракратычная сістэма, сталінізм. А мы яе бедныя ахвяры. Тады абавязкова трэба неяк і растлумачыць, што ўяўляе з сябе гэтая сістэма і што такое сталінізм. Мабыць, і некалькі гадзін не хопіць на такую работу...

З пачаткам перабудовы ў нас, між іншым, напісана мноства кніжак, артыкулаў, дзе крытычна аналізуецца ўся гісторыя Савецкай краіны. Разв'язана ідэя унітарнай дзяржавы, разв'язаны сталінізм з яго палітыкай тэрору, ускрыты языкі застою. Мы прызналі прыкрытат агульначалавечых каштоўнасцей, узаемазалежнасць і самакаштоўнасць кожнага народа ў свеце. Асноўнае пытанне зараз — што рабіць далей і як выводзіць краіну з крызісу, як Беларусі выжыць пасля Чарнобыля. Нездарма, мне здаецца, у першы дзень свайго прыезду нашы шануючыя госці замест таго, каб адпачываць, дапазна праседзелі ля тэлевізараў, слухаючы прамую трансляцыю пасяджэнняў беларускага парламента.

Аднак наперадзе ў «Васілёк» быў яшчэ цэлы тыдзень. І за гэтыя дні яны змогуць многае пабачыць на свае вочы, зразумець і ўсвядоміць, адчуць самыя болевыя кропкі на целе Беларусі.

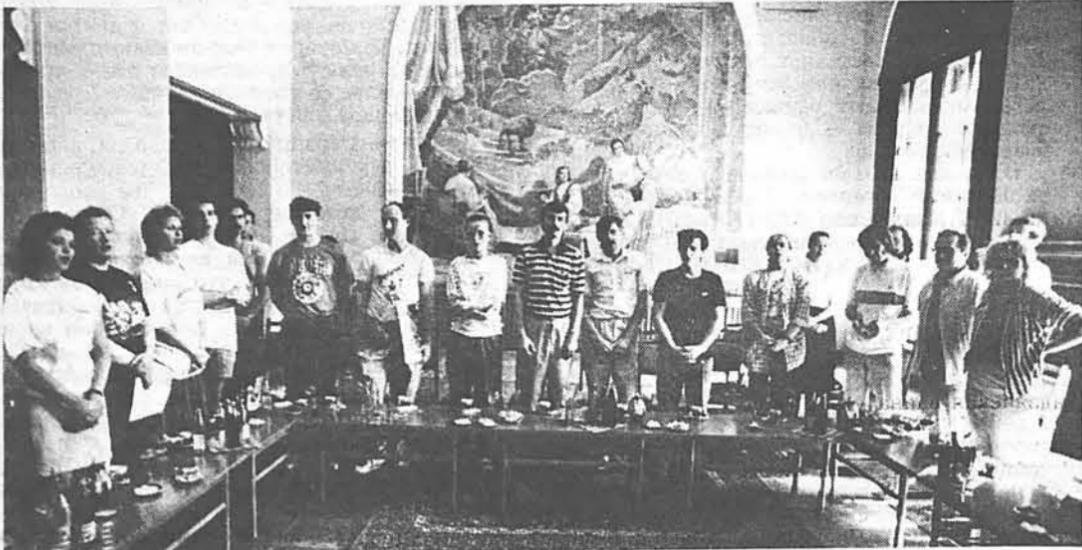
Пакуль жа спыняемся ля мінскага праваслаўнага сабора. Служба ўжо скончылася, і мож-

нябачныя агеньчыкі свечак. Гарачы воск сцякае мне на далонь, але не адчуваю болю фізічнага. Усе застылі ля зямлі, зарослых густой травой, якія сталі магіламі для тысяч бязвінных. Жак і холад пранізвалі наскрозь, так што і слова не вымавіць, так што і сляза заледзянела.

З цяжкай душой адправіліся пасля абеду на рэпетыцыю, каб падрыхтавацца да выступленняў. А з раніцы наступнага дня загрузілі аўтобус медыкаментамі — усяго каля 400 кілаграмаў іх прывёз «Васілёк», каб перадаць для лячэння дзяцей, што пацярпелі ад Чарнобыля. Першы маршрут — у Аксакіўшчыну. У клініцы непадалёку ад Мінска адпачываюць і аздарываюцца сотні хлопчыкаў і дзяўчынак з тых раёнаў, дзе існуе небяспека пражывання.

Дзеці ж дзеці. Гуляюць у лесе, радасна сустракаюцца. Але ім ужо патрэбна медыцынская дапамога. А вось у гематалагічным аддзяленні 1-й клінічнай бальніцы — відовішча жаклівае. Тут праходзяць курс хворыя на лейкемію дзеці. Зайшлі, каб перадаць лекі ўрачам, а ў калідоры стаяць, нібы прывіды, змучаныя маці, моцна прыціскаючы да сябе свой скарб — схуднелыя фігуркі з васкавымі тварыкамі. Лежа сая дзіцячак галоўка, безнадзейны позірк вачэй — хіба можна гэта вытрымаць, забыцца, што недзе побач так пакутуюць ні ў чым не вінаватыя дзеці?!

— Чым можна яшчэ дапамаг-

Сустрэча ў Беларускай таварыстве «Радзіма».

I. ПЕРШЫЯ КРОКІ

Вось яны нарэшце і ў Беларусь, нашы доўгачаканыя «васілёкі» з Амерыкі. Сёння з раніцы — азнаямленчая паездка па горадзе. Хлопцы і дзяўчаты апрануты ў белыя кашулькі, упрыгожаныя чырвоным адбіткам знака Пагоні. Хаця на кашульцы значыцца слова Беларусь, але замежнага госця тутэйшы жыхар вызначыць беспамылкова.

Гайнаўку, па Белавежы. Яшчэ, ведаецца, Паўлінка працуе з апаратам на стыпендыю Івана Любачкі, ён беларус, быў прафесарам гісторыі ва ўніверсітэце штата Мінесота. Пакінуў фонд на беларускія справы. Дарэчы, маючы сувязі з беластоцкімі беларусамі, мы прызначылі стыпендыю Любачкі, каб вучыўся ў амэрыканскім універсітэце зольны да філялягіі Валік Сільвясюк. Трэба, каб і з Савецкай Беларусі ехала вучыцца да нас моладзь, каб на кам-

гістарычных помнікаў? — папытаўся нехта.

— А ці можна паехаць у Стары горад? — падтрымалі яго іншыя.

— Зараз спынімся, — паабяцала экскурсавод, — але паспыхайце спачатку. У Вялікую Айчынную Мінск на 80 працэнтаў быў разбураны, частка горада XIX — пачатку XX стагоддзяў была амаль поўнасцю знішчана фашыстамі. Засталіся толькі асобныя дамы ў стылі мадэрн — пабудовы канца XIX стагоддзя і перыяду 1920—1930 гадоў. Больш панцавала Старому гораду. Ён ацалеў. На сённяшні дзень найбольш захаваны Верхні горад, часткова Траецкае і Ракаўскае прадмесці. Я павінна вам сказаць, што не толькі вайна — вайну разбураў многіх нашых помнікаў. Можна было выратаваць значную частку нацыянальнай архітэктурнай спадчыны, матэрыяльнай культуры народа, каб тыя, хто займаўся горадабудаўніцтвам, практаваннем, прыняццем адказных рашэнняў, ды і кожны з нас у рэшце рэшт, не захварэлі на нацыянальны нігілізм, не страцілі пачуцця рэальнасці і гістарычнай перспектывы.

Я магу ўявіць, дарэчы, як нялёгка маладому экскурсаводу тлумачыць замежным гасцям і асабліва гэтым, якія, жывучы ў Амерыцы, захоўваюць у сабе беларускасць, культывуюць там традыцыі і звычаі народа, з якога выйшлі, шануюць сваю мову і гісторыю, як сталася, што мы на сваёй зямлі развучыліся гаварыць на сваёй мове, праяўляем раўнадушша і да помнікаў, узведзеных папярэд-

У падарунак — «цвяток радзімы васілёк».

на толькі паглядзець унутранае ўбранне.

Госці пстрыкаюць фотаапаратамі, у задуменні спыняюцца перад алтаром.

— Спадарыня Ала, — нарэшце не вытрымліваю я, — а ці верыце вы ў Бога?

— Так, — шэптам, каб не перашкаджаць іншым, адказвае яна. — Але ж так разумеем Бога, што гэта ёсць у душы кожнага чалавека: вера ў справядлівасць, адказнасць за свае ўчынкi. Бог — гэта мараль. То не атрыбуты царкоўныя, але ўнутранае перакананне чалавека. Бог — зыходная кропка падзелу на добро і зло. Мая малітва сёння за зямлю Беларусі, такую шматпакутную, за яе цяроўны і спагядлівы да іншых народ.

...Накупляўшы ў саборы свечак, хлопцы і дзяўчаты зноў рушылі ў дарогу. Цяпер наш шлях ляжаў на Курапаты. Далёка за межамі Беларусі стала вядома месца, дзе ў перадаванні гадзі ажыццяўляліся масавыя расстрэлы савецкіх людзей.

Выйшлі з аўтобуса і пакročылі да ўрочышча. На развілцы, што вядзе ў гэты журботны і маўклівы лес, пакладзены камень, і за ім стаіць крыж. Тут будзе ўзведзены помнік бязвінным ахвярам сталінізму.

У яркі сонечны дзень амаль

чы? Напішыце, — дамагаецца ад урачоў клінікі патрэбнай інфармацыі Юрка Кіпель, сам па спецыяльнасці дзіцячы ўрач.

Менавіта дзякуючы яго намаганням і былі атрыманы ад розных амерыканскіх фармацэўтычных фірмаў аднаразовыя шпрыцы і полівітаміны.

— Але ж чаму вы маўчыце? — амаль што плача Ала Орсарамана, звяртаючыся то да ўрача, то да мяне, то да іншых прысутных. — Чаму не крычыце на ўвесь свет, што ў нас тут такое горла? Калі ў Арменіі адбыўся землетрус, то адгукнуліся ўсе, на ўсіх кантынентах. Чаму так доўга не звяртаўся за міжнароднай дапамогай ваш урад? Хіба вы здолееце агораць такую бяду...

Першыя дні, першыя крокі на Беларусі. Яны не вельмі радасныя для нашых гасцей. Трапіўшы ў майстэрню народнага мастака СССР Міхаіла Савіцкага, зноў сутыкнуліся з Чарнобылем, цяпер на яго палатнах.

Таццяна АНТОНАВА.

Госці ў Аксакіўшчыне перадаюць лекі дзецям Чарнобыля.

У кожнага з сабой мініяцюры фотаапарат альбо кінакамера. А ў Паўліны Сурвілы — апаратура больш складаная. Паўліна не толькі паўнапраўны ўдзельнік гуртка, але яшчэ і кінахранікёр па сумяшчальніцтву, «фільмуе», як кажа дзяўчына. Будучая спецыяльнасць Паўліны — этнамузыказнавец, і зараз яна працуе над навуковай работай па фальклору Беларусі. Працуе ж Паўліна з вялікім задавальненнем. Напрыклад, «зафільмавала» ўсю мінулагаднюю паездку «Васілёк» па Беластоцчыне. І ў нейкім сэнсе ў гэтай паездцы мы з ёю калегі.

п'ютэрах навучаліся, менеджеры свае былі. Неабходна рабіць захавы з боку вашага ўрада, а магчымасці прыняць у нас ёсць.

Наш гід, філолаг па адукацыі, распачала экскурсію з далёкай гісторыі Мінска. І адразу зага-

Адпачынак на роднай зямлі.

— Атрымаўся добры фільм, — рэкламуе дзейнасць свайго кінааператара кіраўнік гуртка Ала Орсарамана. — Наша Паўліна мае сваё адметнае пачуццё мастака, погляд арыгінальны. Цудоўна зрабіла здымку жытнёвага поля з васількамі, як яго гойдае вятрыска, мы глядзелі пасля ўсю стужку, то як найлепш атрымалася, усё занатавана. Як зробіцца сумна, то збіраемся паглядзець краявіды і нашыя падарожжы ў Беласток,

3 ЧУЖЫХ СТАРОНАК

ЗДЫМАЦЬ ПЕРАШКОДЫ З ДАРОГ ВЯРТАННЯ

Па-новаму ідэя салідарызму як бы адрэажаецца, шукае свайго творчага, гуманістычнага працягу ў наш перабудовачны час. І, можа, гэта зараз найбольш выразна заўважна ў нашых сённяшніх адносінах з замяжой, у вяртанні ў матчынае ўлонне беларускай паэзіі створанага на эміграцыі такімі паэтамі, як Наталля Арсеньева, Масей Сяднёў, Хведар Ільяшэвіч, Уладзімір Дудзіцкі, Алесь Салавей і іншыя. «Куды не трапіць беларусы!»

Але пра тых беларусаў, якія куды толькі ні траплялі, як жа доўга дбала цішком адна толькі газета «Голас Радзімы». Ды пакуль што ў нас на беларускую эміграцыю прадаўжаецца погляд пераважна як на палітычную, без асаблівай дыферэнцыяцыі яе. І таму ў абставінах перабудовы, па-першае, вынікае патрэба кансалідацыйных адносін з усёй беларускай эміграцыяй увогуле. Наш саветскі інтэрнацыяналізм павінен увабраць у сябе і пачуццё адзінства таго ці іншага народа ў свеце. Калі ў нас ёсць інтэрнацыянальнае пачуццё адзінства з рускімі, украінцамі, палякамі, літоўцамі, латышамі, то ганьба тым узрапартавам, якія забалілі ў гэтым пачуццё адзінства нашага народа ва ўсім свеце, так натуральна для ўсіх народаў свету!.. Мы ж, беларусы, асабліва ў парв засілія сталінішчыны і традыцый вольгарызму, да апошняга часу больш адчужалі ал сябе. чым прыбліжалі да сябе беларускую эміграцыю. І то па сутнасці пры народным дараванні грахоў нават той же частцы, якая сапраўды мела працтыка перад Савецкай уладай.

Што я маю на ўвазе, калі гавару аб народным дараванні? Гадоў пятнаццаць таму

назад я быў глыбока ўражаны тым, як адна з цётка вёска майго дзеда — Крывіч, што каля Дзярэчына, паставіла на крывіцкіх могілках помнік свайму сыну, які памёр у Аўстраліі. «Зямля ж — адна», — гаварыла цётка Мальва, разумеючы, што яе помнік, пастаўлены па сыну ў любым месцы Зямлі, усё адно помнік на Зямлі і над ім, пахаваным далёка-далёка ад роднай вёскі. Сын цёткі Мальвы, які памёр у далёкай Аўстраліі, быў паліцаем: не сам пайшоў, у паліцыю яго ўзялі гвалтам. Але ён ведаў, што даравання яму не будзе, і таму ўцёк. У болязі сталінскай, берыёўскай расправы ўцякаў не ён адзін: не ад суда многія ўцякалі — ад расправы. Але тут я задаю сам сабе яшчэ адно пытанне: «А ці не прадаўжаецца тыпалагічна тая ж самая расправа нашага грамадства над нашай эміграцыяй увогуле аж да сённяшняга дня?» Пасля выпадку з цёткай Мальвай я чуў на працягу апошніх дзесяці гадоў не ў адной вёсцы Беларусі пра іншых цётка і дзядзькоў, якія па сваіх сынах і дочках, памерлых на эміграцыі, ставілі помнікі на прывясковых могілках. Бацькі і маці як бы абвешчвалі гэтым сваё дараванне дзецям — хрысціянскае ці ў духу народна-гуманістычным. У гэтым перамагала прыярытэтнае — вышэйшае класавай нянавісці, палітычных разыходжанню. І мне думаецца, што ад гэтага гуманістычнага, народнага, хрысціянскага даравання ці не на вялікую дыстанцыю адсталі дараванне дзяржаўнае?

Час перабудовы вяртае правы міласэрнасці. Сапраўды, ці ж мы чарсцвей цара Мікалая I, які праз 20 гадоў аб'явіў палітычную амністыю дзекабрыстам, ці чарсцвей цара Аляксандра III, які ў

1884 годзе — у 20-я ўгодкі расправы Мураўёва з Кастусём Каліноўскім — аб'явіў амністыю ўсім паўстанцам 1863 года? Францішак Багушэвіч вяртаўся з Украіны на Беларусь пасля амністыі 1884 года. А колькі гадоў прайшло пасля 1944 года, калі з'явілася беларуская пасляваенная эміграцыя? Сорак пяць! У два разы больш гадоў прайшло для нашай пасляваеннай эміграцыі, а гадзіна для яе яшчэ так і не прабіла, закон даўнасці, які спакон веку функцыяніруе ў цывілізаваным грамадстве, у нас ніяк у свае правы ўступіць не можа. І мы не толькі не можам марыць аб вяртанні ў Беларусь, напрыклад, Наталлі Арсеньевай, — мы нават яе вершаў не друкуем. Прычым, усё гэта — прамое парушэнне ленинскіх традыцый. Першая ў свеце беларуская палітычная эміграцыя з'явілася пасля Кастрычніка і грамадзянскай вайны. Грамадзянская вайна ў нас скончылася ў 1920 годзе, а ўжо ў 1925 годзе, калі яшчэ па ленинскіх законах жыла наша краіна, беларуская палітычная эміграцыя атрымала дзяржаўную амністыю. Па ёй гэта вярнуўся ў БССР, напрыклад, Вацлаў Ластоўскі. Пяць гадоў і — сорак пяць гадоў, Паводле простага арыфметыкі, мы аказваемся ў дзевяць разоў больш неміласэрнымі, чым была наша Савецкая дзяржава, незвычайна сталінішчынай і яе дагматычна-класавай ідэалогіяй.

Успомнім яшчэ і платформу «Нашай нівы» ў яе адносінах да эміграцыі. Увогуле «Наша ніва» заклікала сваіх чытачоў шукаць шчасця не за морам, а дома, у барацьбе супраць царызму — за сацыяльнае і нацыянальнае разняволенне. Але быў у «Нашай нівы» і клопат пра гас-

падарчае развіццё краю, пра пошук грошай дзеля развіцця нацыянальнай эканомікі і пры гэтым не выключалася эміграцыя дзеля заробку — з вяртаннем на радзіму, каб заробленыя грошы каліся ў падмурак народнага дабрабыту. Многія з нашай «лапцевай» эміграцыі і ехалі па далары, каб з імі вярнуцца гаспадарыць на роднай зямлі. Ды, зарабіўшы далары, самі косці свае злажылі на чужыне.

І яшчэ пра адно агульнае і вельмі балючае, з эміграцыйнай звязанае. Чалавек, дзе нарадзіўся, там і памерці прагне. Прагне, можа, не так памерці, як пажыць яшчэ, хоць колькі гадкоў, дзяснюкоў. То, можа, і ў згодзе з гэтым спаконвечным чалавечым законам прыцягнення да радзімы не павінны мы сёння заставацца ў маўклівым бяздум'і, а здымаць з дарог да вяртання ўсе загароды-перагароды — здымаць воляю перабудовы, здымаць сапраўднай вышынёй міласэрнасці, гуманізму.

Радуе ж тое, што пра беларускую эміграцыю сёння ўжо даволі шмат у нас пішацца, асабліва Адамам Мальдзісам, Барысам Сачанкам. Цікавымі былі ў беластоцкай «Ніве» нататкі Алесь Барскага пра беларусаў у Злучаных Штатах Амерыкі, Сакрата Яновіча — пра беларусаў у Канадзе. Час, высокі час ужо для культурнага яднання не толькі беларусаў у СССР ці беларусаў у Польшчы, але і ўсіх беларусаў у свеце. І то час менавіта адраджэнцкай кансалідацыі, якая гістарычна прадаўжаецца, паномаму свярджанае сябе на новым гістарычным вітку перабудовы.

Алег ЛОЙКА («ЛІМ»).

3 НОВЫХ ВЕРШАЎ

Алесь РАЗАНАЎ

ДРЭВА

Чалавек жыве ў хаце, дрэва жыве на сваім водрубе, але іхнія лёсы пароднены, і паяднаны жыцці.

І калі жыццё аднаго адрываецца ад жыцця другога, то аднаму робіцца няўтульна і дрэнна, а другога падточвае верад: няўжо я жыву проста так, ні для кога, дарэмна!

Дрэва ўсяго сябе аддае ў дарунак: калі яно цвіце — разлівае водар, калі зелянее — хавае ад спёкі, а потым, у верасні, і самую лістоту, якой яно ахіналася ў траўні, паволі раскідвае па ўкокллі.

З дрэва — плады, з дрэва — дровы, але, можа, самае дарагое, што дрэва дае чалавеку, гэта сам бескарыслівы і самаахвярны спосаб давання: у ім — святло, у ім — харасто, у ім — здароўе.

Чалавек ва ўсім давае дрэву, а дрэва, што б ні здаралася з ім, усё дароўвае чалавеку.

Яно яго павадыр: яно ідзе са старажытнасці, з «дрэўнасці», і вядзе чалавека не ў прастрань, дзе гаспадарыць дарвінаўскія дэрваты, а ў праўду.

І нават калі чалавек памірае, дрэва становіцца тым чаўном, у якім — разам з ім — ён выпраўляецца ў незваротнае вандраванне.

ЛЕС

У лесе ўсё пазрасталася і паспяталася: лісце, галіны, камлі, карэньне, зямныя лёхі, — ледзь закрэцацца нешта адно, адгукнецца другое.

Лес пачынаецца адразу за аселяй, за сямом, за слябай, і насяляюць яго істыты, якія не ўмеюць жыць у слябіце — мядзведзі, ваўкі, лісы, ласі, лесуны.

Калісьці ў лесе жылі і людзі, але, палобіўшы бяспеку болей, чым небяспеку, пляскае болей, чым звілістае і галінастае, адасобіліся ад яго: між імі і лесам — адлегласць, і гэтая адлегласць не дазваляе, каб лес увайшоў у слябіцу; калі ж усё-такі ён уваходзіць альбо ўзджжае ў яе на калёсах, дык як паляўнічы здатытак, як балясіны і як бярны, якія карнаюцца па людской мерцы лезамі піл і сякераў і з якіх выбудоўваецца яна сама.

Слябіца — дом: у ёй усё відавочна і ўсё вядома, лес — лёс: у ім усё хістка і пакручаста, і, каб аднойчы сустрэцца з лесам і даведацца пра саміх сябе нешта такое, што здзівіць і ўразіць іх саміх, людзі блукаюць па сцежках, якія ім сцэле пад ногі лес, і лезуць у глхамань, у сляпыя нетры, бо — на якой бы прыступцы жыццёвае лесвіцы ні давалася стаяць чалавеку — знадворку заўсёды ён гэтакі, як слябіца, а ўнутры гэтакі, як лес.

Летапіс і летапісец — лес памятае, што было летась, і пазалетась, і безліч гадоў таму назад: якая часіна была ласкавейшая, якая слязлівейшая і якая балеснейшая, ён памятае нават тое, што будзе пасля, бо ад таго, які ён сягоня — зысілены ці ў сіле, у пляёстках ці ў плесні, — залежыць наступнасць.

Над лесам бліскаюць ясныя бліскавіцы, над лесам ляскаюць бязлітасныя перуны.

ЭТНАГРАФІЧНЫЯ НАТАТКІ ПІСЬМЕННІКА

ВЯСЁЛКА НА ПОКУЦІ

Цікавачыся пасагам, сваты перш за ўсё імкнуліся паглядзець, якія ў нявесты ручнікі. Бо ў ручніку, як ні дзе лепей, адлюстроўвалася ўмельства будучай гаспадыні, яе духоўны свет і, калі хочаце, яе характар. Ручнікімі ўпрыгожвалі іконы, люстэркі, рамкі з фотакарткамі родных і блізкіх. На ручнік ставілі маладых, каб у іх была агульная дарога ў жыцці. Не чым іншым, а ручнікамі ядналі рукі жаніха і нявесты, абвешчвалі тых жа сватаў, на ручніку ўзвышаўся вясельны каравай. Выказваючы павагу гэцям, хлеб-соль падносилі толькі на ручніках. Калі чалавек завяршаў сваю жыццёвую дарогу, яго клалі на ручнік, ім жа і накрывалі. На ручніках апускалі трону ў магілу. Ручнікі вешалі на крыжы. Ручнік служыў людзям і на Радаўніцу — яго расцілалі на магіле падчас памінальнай трапезы. Трапезай, усе этапы чалавечага жыцця праходзілі пад знакам ручніка.

Давялося аднойчы трапіць у невялічкую лясную вёсачку, што на Маларытчыне. Якраз быў Вялікдзень. Рашыў зайсці ў хату пераступіць з дарогі вады. Толькі пераступіў парог і аслупянеў. Ад нізкай столі, пры сценах, амаль да земляной падлогі звесілі ручнікі. Яны былі развешаны і па гарызанталі

між акон, і наўскою на перагародцы за грубкаю. З-за іх пазіраў адзіны абразок на покуці. Ручнікі былі розныя па памерах і чыста белыя, і вышываныя, і з тканым арнамантам. Выстава дый годзе! І ўсплыло ў памяці некалі вычытанае ў старой кніжцы: «Славяне бо рушнікам моляцца...»

У памяці ажыў і трывожны сорак трэці год. Па маіх Мілейках раптам папаўзла пагалоска: калі мілейкаўцы не хочуць быць знішчаны вайною, калі яны не хочуць, каб іхняя вёсачка пайшла з дыма, то павінны згуртавацца і за адну ноч сцерці, страпаць, счасцаць лён, напросці кужалю, аснаваць кросны, саткаць на іх з таго кужалю два ручнікі і да ўсходу сонца павесіць іх на крыжы, што стаялі па канцах вёскі. Божухна, што тады рабілася ў нас! Ніхто: ні стары, ні малы — у тую зімовую ноч не спаў. Усе шчыравалі, усе працавалі, усе рабілі, што маглі. І пад раніцу ручнікі ўсё ж вяселі на прыдарожных крыжах. Для мяне, падшыванца, тое было нечаканкай. Я тады лічыў, што ўсё гэта — дзівацтваў набожнай суседкі, цёткі Ганны. І толькі пазней, калі стаў, як кажуць, на ногі, уведуць: нашы людзі рабілі гэтак яшчэ ў далёкую даўніну, каб пазбегнуць рознай бядоты — няўроду, мору, няшчасця. Ручнік тут быў выказнікам людской просьбы аб літасці...

Успаміналася і нядаўняя сустрэча з Марыяй Віннікавай — навуковым супрацоўнікам аддзела старажытнай беларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР. Яе маці таксама ткала ручнікі, настольніцы, поспілкі, штогод колькі тыдняў праседжвала за кроснамі і як потым радавалася, паказваючы суседкам унікальныя тварэнні рук сваіх. Яна перадала сваё ўмельства і дачцэ — ткаць у два, чатыры, во сем нітоў, выкарыстоўваць усе магчымасці асновы і ўтоку, льяноў, шарсцяной ці шаўковай ніткі, магчымасці колераў, а таксама карункаў. Але болей за ўсё маці перадала здольнасць бачыць у звычайным самаробным пасягу ці ручніку асноўнае: думку, душу народную. Бо нічым іншым не растлумачыш той факт, што пасля заканчэння вучобы Марыя Віннікава пайшла працаваць менавіта па такому профілю, а нядаўна напісала дысертацыю на тэму аб асаблівасцях беларускіх народных тканін.

А ўчарашняя пазедка ў Неглюбуку? Сустрэча з Таццянай Хрушчовай, якая, нягледзячы на гады, імкнецца перадаць сакрыткі ткацтва старшакласніцам тэмтэйшай дзясцігодкі, таксама надоўга застаецца ў памяці.

Сярэдняга росту, хударлявая, з цікавымі вачыма, Таццяна

Хрушчова якраз сядзела за кроснамі ў спецыяльным, падобным на ткацкі цэх класе і перабірала аснову. Разгаварыліся.

— Каля паўсотні дзясцічак, — сказала жанчына, — навуцаецца тут майстэрства. У аднае лепей выходзіць, у другой горай, але, адчуваю, усё ткаць будучь. Мо, якая нават і лепш за мяне.

— Раней кросны ў кожнай хаце былі. І кожная кабета свой почырк мела. Можна было, не пытаючыся, пазнаць, хто што ткаў. А цяпер, як гэтая радзіця прышла да нас, то ўсё настраенне ў жанок апала, не выпінаюцца адна перад адной. Ды і колькі таго жыцця засталася! А тканне — работа трудная, клопатная...

Паправіла хустку, правяла жменяю па твары, нібы здымаючы з яго той няпрошаны цень, усміхнулася:

— Ай, лепей пра тое, як ткуцца ручнікі нашы...

І стала тлумачыць:

— Раней аснова была толькі льяноная. Пакуль яе зробіш — многа часу трацілася. Лён жа нада і мяць, і трапаць, і прасці, і бяліць. А каб стаў белы — нада штоб яго ўзяў добры дух. Печы палілі, парылі... Сялі мы і каноплі. Нітка куды лепшая палучалася, асобенна з посканняў — тых каноплін, што не зернейкі даюць, а пыляць. З яе, з посканні, выходзіла нітка, што нада, крэпкая. Ніяк не парвеш, бывала. Мы ўсё аснову з посканні потым і дзелалі. Пазней бавоўна павялілася. У матках. Ткалі і з яе... Раней і фарбы не вельмі было. Красным-чорным вытчаш — і то багатым ручнік лічыўся. Цяпер фар-

[Заканчэнне на 8-й стар.]

ЯКІЯ СВЯТЫ

НАМ

ПАТРЭБНЫ

Культработнік — прафесія, мабыць, малавядомая для нашага замежнага чытача. Людзі, якія працуюць на ніве нашай культуры, павінны валодаць універсальнымі здольнасцямі — спяваць, іграць на музычных інструментах, умець рэжысраваць, танцаваць. Менавіта яны, працуючы ў вясковых клубах, адшукваюць яркія таленты, дапамагаюць ім праявіць свае здольнасці. Надзвычай вялікая роля культурработніка ў наш час, калі ідзе адраджэнне нацыянальнай культурнай спадчыны. Таму, відаць, такую ўвагу грамадскасці прыцягнуў рэспубліканскі конкурс культурарганізатараў, які праводзіўся ў Бярэзінскім запаведніку. Удзельнічалі ў ім 140 чалавек з

усіх абласцей Беларусі і паказалі 21 праграму. Кожная з гэтых праграм дзе выступалі спевакі і танцоры, грунтавалася, як правіла, на фальклоры сваёй мясцовасці. Брэстаўчане, напрыклад, паказалі кампазіцыю «На кірмаш», гродзенцы — «Прымакі», «Смаргонскія забавы», «Вайна-выскае свята», магільчане — «Запашаем на масленіцу», «Хрэсьбіны».

НА ЗДЫМКАХ: журы конкурсу спецыяльны прыз атрымала студэнтка трэцяга курса Магілёўскага культурасветучылішча Людміла БАБКО; выступаюць удзельнікі конкурсу з Міншчыны.

Фота С. КРЫЦКАГА.

БУДАЎНІЧА-ВЫТВОРЧЫ КААПЕРАТЫЎ «ПРЫЗМА»

прапаноўвае вырабы мастацкай керамікі арыгінальнай аўтарскай работы беларускіх майстроў і іх тыражаванне ў абмен на тэхналагічнае аснашчэнне вытворчасці па выпуску цэглы, чарапіцы, керамікі.

Наш адрас: БССР, 220073, Мінск, п/с 149.
Тэлефон: 54-43-22, тэл. 252101.

спорт

ЛЕГКАЯ АТЛЕТЫКА. У Растоку адбыўся матч СССР — ГДР. Некалькі беларускіх спартсменаў выступалі за зборную нашай краіны. Лідзія Юркова і Уладзімір Будзько занялі другія месцы ў бегу з бар'ерамі. Услед за пераможцамі фінішавалі і Уладзімір Сасімовіч (кіданне кап'я), Тамара Сураўцава (хадзьба на 5 кіламетраў).

Больш паспяхова выступілі прадстаўнікі нашай рэспублікі на міжнародных спаборніцтвах у Таліне — мемурыяле Эрыка Веетсмузе, у мінулым вядомага стэара. Рыгор Калнаотчанка перамог у кіданні кап'я, Анатоль Кудзін і Іван Кімар — у бегу на 1 500 і 800 метраў, далей за ўсіх штурхнула ядро Таццяна Хархулёва.

Высокімі вынікамі парадвалі беларускія спартсмены на першынстве краіны, якое прайшло ў Кіеве. Таццяна Лядоўская ў бегу на 400 метраў з бар'ерамі паказала адзін з лепшых вынікаў сезона ў свеце — 54,78 секунды. Вольга Бурава перамагла ў кіданні дыска — 69 метраў 19 сантыметраў.

ТЭНІС. Мінчанка Наталля Зверава дайшла да чвэрцьфіналу Уімблдонскага турніру ў адзіночным разрадзе. Такага поспеху на гэтых спаборніцтвах савецкія спартсмен-

кі яшчэ не дамагаліся. Аляксей Сяўрук, таксама мінчанін, заняў першае месца на міжнародным турніры ў Польшчы.

ШАХМАТЫ. Паспяхова стартаваў у Маніле на міжнародным турніры да першынства свету беларускі гросмайстар Барыс Гельфанд. Ён уваходзіць у групу лідэраў.

Міжнародная кваліфікацыйная камісія аб'явіла аб рэйтынгу шахматыстаў. Услед за Г. Каспаравым і А. Карпавым трэцяе месца ў Б. Гельфанда — 2 680.

ВЕЛАСПОРТ. Ігар Пастуховіч і Ігар Новікаў са зборнай Беларусі ў парнай гонцы на пяцьдзесят кіламетраў заваявалі званне чэмпіёнаў СССР. Спаборніцтвы адбыліся ў Алма-Аце.

ЦЯЖКАЯ АТЛЕТЫКА. У Мінску прайшло ўсесаюзнае першынство спартсменаў таварыства «Працоўныя рэзервы». Яно з'яўлялася адборачным да чэмпіянату Савецкага Саюза.

На гэтых спаборніцтвах вызначыліся Ігар Савіцкі, Андрэй Марчанка, Аляксандр Букініч і Аляксандр Абрамовіч, якія ўвайшлі ў зборную «Працоўных рэзерваў».

ПЛАВАННЕ. На чэмпіянаце краіны А. Рудкоўская з Гомеля праплыла лепш за ўсіх стометровую дыстанцыю брасам. В. Вялоў з Гродна заняў трэцяе месца ў заплыве на 400 метраў вольным стылем.

ВЯСЁЛКА НА ПОКУЦІ

[Заканчэнне.
Пачатак на 7-й стар.]

бы — якой хочаш. І нітку, якую хочаш, купіць можна. Таму і ручнікі во якія красавыя палучаюцца...

Аслабіла навой у кроснах і паказала пачатак будучага ручніка. Якія колеры! Які арнамент! Бачачы маю цікаўнасць да ўсяго гэтага, Хрушчова доўжыла:

— Каб зыткаць вольны ручнік, немелы час патрабуецца. Бо ўсе прыкрасы — ад рук. Чаўнок ужываецца, калі на поле выйдзеш, калі белая гоніш, без перабору каторае. А перабор — очань пільная работа. Каб выткаць ручнік настаяшчы — два тыдні трэба, не меней. Таму некалі ўсенькую зіму і ткалі, толькі пад Вялікідзень кросны з хаты выносілі. А сама я за жыццё сваю многа ручнікоў наткала. І прадавала, і ў музеі розныя здавала, і людзям дарыла — усяляк было. Цяпер толькі вольны, у школьцы, тку, іншыя навучаю. Чаму, пытаецца? А каб умельства не знікла! Каб душа чалавека спявала, калі зірне на ручнічок наш, неглюбскі...

Хрушчова нічога тады не сказала пра арнамент неглюбскага ручніка. Нячаева — сказала:

— Яшчэ пры жыцці Шклярава мы не раз задумваліся: што такое ёсць ручнік з усімі яго арыбутамі? Адказу не знаходзілі. І тады пачалі, ездзячы па вёсках, вывучаць яго структуру. Налічылі ажно дваццаць заканамернасцей, па якіх жыве ручнік: цотны лік і няцотны, цёмны фон і светлы, вузкая палоса і шырокая, чаргаванне колераў, цэнтр ручніка, яго канцы... Нам стала вядома і звыш паўсотні назваў арнаментальных элементаў, якія яшчэ захаваліся ў народным ткацтве. Няцяжка ўявіць, што гэта за алфавіт і які гэта сінтаксіс! Пры іх дапамозе ўжо можна было «чытаць» ручнікі, а, значыць, даведацца пра многае з жыцця нашых продкаў.

Як ужо вядома, ручнік — гэта дарога. Гэта яшчэ і жыццёвы шлях. Гэта яшчэ і год.

Ручнік звычайна ткаўся зімою. І не дзіўна, што на ім адлюстравана тое, чаго чакаў чалавек, — вясна, лета.

Увогуле, ручнік вельмі добра апавядае пра ўзаемасувязь чалавека з прыродай. На ім заўсёды знойдзеш сімвалы сяўбы, працы, песні, якая некалі была неадрыўная ад працы. На ім убачыш і карагод, і свята, якое павінна дабро па зямлі сець, і нават цэлы сусвет убачыш. Усё гэта працавала на перамогу жыцця над смерцю, на перамогу прыгожага над пачварным.

Белая частка ручніка, калі яго лічыць як год, — зіма. Вузкая чырвоная нітка на белым полі — пробліскі вясны. Хвалістая паласа — гэта вада. Выява квадрата з кропкамі ў ім — засеянае поле.

Прыгадваецца старадаўні абрад «Пахаванне стралы», які даваўся бачыць у вёсцы Нягімкавічы Чачэрскага раёна некалькі гадоў таму назад, калі ён, гэты абрад, яшчэ існаваў там. Дык вольны паперадзе жанчын, што рухаліся падобна хмары, беглі ўсе дзеці вёскі (мужчыны не ўдзельнічалі), і ў кожнага дзіцяці ў руках быў маленькі факел... Вольны і на ручніку мы бачым знакі агню. Гэ-

та — тыя ж дзеці, тое насенне, якое прарасло.

Час (па старым традыцыйным уяўленні) повен катастроф. Пасля вясны (каляровай, багата арнаментаванай палосы) ідзе зноў белая шыракаватая паласа, на якой ажно дрыжыць вогненная рака — даўні вобраз смерці. А далей — спакойныя перыяд, падораны нам як свята. Ён у цэнтры ручніка. Калі банальна казаць, — гэта сонца, якое ўвайшло ў сваю сілу. А вольны і яго прыкметы: расліны, светлая вада, агонь. Свята зямлі? Так. Свята чалавека, гэта дара яе? Так. Дык што гэта за час, калі расліны свет дамагае свайго росквіту, эпагею, што гэта за свята, калі палляць вогнішчы, калі купаюцца? Вядома, Купалле!..

***

...Красная плошча Веткі жыла сваім. Па-ранейшаму на суседняй таполі славілі вясну шпакі. У блакіце неба пільні белыя аблачыны.

Ад плошчы ў розных напрамках разбягаліся, аздобленыя калярэвымі дамкмі дзукучаравымі прысадамі, вуліцы. Як яны нагадвалі ручнікі!..

Адна з вуліц недзе там, за аўтастанцыяй, зробіць паварот і ператворыцца ў дарогу, якая таксама будзе нагадваць ручнік, толькі доўгі-доўгі, а мо і бясконцы!..

Яраслаў ПАРХУТА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі
Індэкс 63854. Зак. № 900.